Respectarea drepturilor lingvistice în Tîrgu-Mureș

Această lucrare a fost elaborată de Liga PRO EUROPA
Proiect finanțat de programul PHARE pentru Democrație al Uniunii Europene

Respectarea drepturilor lingvistice în Tîrgu-Mureș

Această lucrare a fost elaborată de Liga PRO EUROPA.
Proiect finanțat de programul PHARE pentru Democrație al Uniunii Europene

Documente utilizate:

Actului Constituțional Finlandez, 1919, amendată în 1995
(**ACF**)

Carta drepturilor și libertăților fundamentale, făcînd parte din ordinea constituțională a Republicii Cehe prin rezoluția din 16 decembrie 1992

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, adoptată de Consiliul Europei la 5 noiembrie 1992
(**CEL**)

Codul penal al României, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969, cu ultima modificare prin Legea 140 din 5 noiembrie 1996
(**CP**)

Codul de procedură penală al României, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969, cu ultima modificare prin Legea 140 din 5 noiembrie 1996
(**CPP**)

Constituția Federației Ruse din 12 decembrie 1993

Constituția Regatului Spaniei din 27 decembrie 1978

Constituția Republicii Franceze din 4 decembrie 1958

Constituția Republicii Bulgaria din 12 iulie 1991

Constituția Republicii Italiene din 27 decembrie 1947

Constituția Republicii Populare Române din 13 aprilie 1948

Constituția Republicii Slovace din 1 septembrie 1992

Constituția Republicii Ungaria din 20 august 1949

Constituția României, întrată în vigoare în urma referendumului național din 8 decembrie 1991
(**CR**)

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, adoptată de către Comitetul Ad-Hoc pentru Protecția Minorităților Naționale al Consiliului Europei la 1 februarie 1995
(**CC**)

Legea administrației publice locale (**nr. 69 din 1991**)
(**LAPL**)

Legea nr. 86 pentru statutul naționalităților minoritare, intrat în vigoare prin Decretul nr. 309 din 6 februarie 1945
(**L. 86**)

Legea învățămîntului (nr. 84 din 24 iulie 1995), publicată în Monitorul Oficial nr. 167, an VII
(**LÎ**)

Ordonanța de urgență nr. 22 din 26 mai 1997, publicată în Monitorul Oficial nr. 105, an IX

Ordonanța de urgență nr. 36 din 10 iulie 1997, publicată în Monitorul Oficial nr. 152, an IX

Recomandarea 1201 privind un protocol adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului referitor la minoritățile naționale, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 februarie 1993
(**R. 1201**)

Recomandarea 1203 referitoare la romii din Europa, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 2 februarie 1993
(**R. 1203**)

Regulamentul nr. 12 pentru aplicarea legii nr. 86, intrat în vigoare prin Decretul nr. 2760 din 10 septembrie 1946
(**R. 12**)

Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918

Tratat între Principalele Puteri Aliate și Asociate și România, semnat la Paris, la 9 decembrie 1919

Redactor: István Haller, referent al Biroului pentru Drepturile Omului, Liga PRO EUROPA

Această lucrare a fost elaborată în cadrul microproiectului „Biroul pentru Drepturile Omului", finanțat de **Programul Phare pentru Democrație** al Uniunii Europene, desfășurat de Liga PRO EUROPA între 1 martie 1997 — 28 februarie 1998.

Cuprins

Introducere 4

Documente internaţionale referitoare la drepturile lingvistice 5

Referiri la drepturile lingvistice în unele constituţii 16

O soluţie europeană — Finlanda 17

Documente interne referitoare la drepturile lingvistice 19

Practica locală 25

Concluzii şi propuneri 28

Anexă 33

Introducere

Drepturile minorităţilor etnice reprezintă o problemă sensibilă şi viu disputată nu numai în România, dar şi în întreaga lume. Au fost elaborate o serie de documente internaţionale în acest domeniu, care urmăreau două aspecte: ocrotirea culturii minorităţilor, în special a celor periclitate de dispariţie, şi anihilarea tensiunilor interetnice..

Drepturile lingvistice reprezintă a parte importantă a acestor drepturi. Limba este unul dintre elementele definitorii ale unei comunităţi, prin care se produce, se păstrează şi se transmite cultura specifică a fiecărei etnii.

Şi din punct de vedere psihic, orice om este ataşat limbii lui materne. Nu se impune folosirea acestei limbi din cauza necunoaşterii limbii majorităţii. Prin inscripţiile multilingve, folosirea limbilor minoritare în administraţie se recunoaşte existenţa, tradiţia minorităţilor, persoanele care vorbesc o altă limbă decît cea oficială nu se simt străini şi îndepărtaţi de autorităţi.

Asigurarea învăţământului în limba maternă a copiilor şi tinerilor este o necesitate prin care însuşirea materiilor devine mai accesibilă, mai uşoară şi mai familială.

* * *

Prezentul studiu, elaborat în cadrul proiectului Biroul pentru drepturile omului, finanţat de Uniunea Europeană prin Programul PHARE, compară documentele internaţionale şi interne cu privire la drepturile lingvistice, cu scopul:

- de a analiza diferenţele dintre ele;
- de a propune unele modificări ale legislaţiei interne, necesare alinierii României la standardele europene;
- de a oferi un manual celor care se preocupă de drepturile minorităţilor.

Documente internaţionale referitoare la drepturile lingvistice

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare (5 noiembrie 1992, în continuare **CEL**) este documentul de bază care stabileşte drepturile lingvistice în statele membre ale Consiliului Europei:

Preambul

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentei Carte,

Considerînd că scopul Consiliului Europei este realizarea unei uniuni mai strînse între membrii săi, îndeosebi pentru salvgardarea şi promovarea idealurilor şi principiilor care constituie patrimoniul lor comun;

Considerînd că protecţia limbilor regionale sau minoritare istorice din Europa, dintre care unele riscă, în decursul timpului, să dispară, contribuie la menţinerea şi dezvoltarea tradiţiilor şi a bogăţiei culturale a Europei;

Considerînd că dreptul de a practica o limbă regională sau minoritară în viaţa privată şi publică reprezintă un drept imprescriptibil, în conformitate cu principiile cuprinse în Pactul internaţional relativ la drepturile civile şi politice al Naţiunilor Unite, şi în conformitate cu spiritul Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale a Consiliului Europei;

Luînd în considerare activitatea realizată în cadrul C.S.C.E. şi în special Actul Final de la Helsinki din 1975 şi Documentul reuniunii de la Copenhaga din 1990;

Subliniind valoarea interculturalităţii şi a plurilingvismului, şi considerînd că protecţia şi încurajarea limbilor regionale sau minoritare nu trebuie să se facă în detrimentul limbilor oficiale şi a necesităţii de a le însuşi;

Conştiente de faptul că protecţia şi promovarea limbilor regionale sau minoritare în diferite tări şi regiuni ale Europei reprezintă o contribuţie importantă la construirea unei Europe bazată pe principiile democraţiei şi ale diversităţii culturale, în cadrul suveranităţii naţionale şi al integrităţii teritoriale;

Ţinînd seama de condiţiile specifice şi de tradiţiile istorice proprii diferitelor regiuni ale statelor Europei;

Au convenit asupra celor ce urmează:

Partea I — Dispoziţii generale

Articolul 1 — Definiţii

În sensul prezentei Carte:

a) prin expresia „limbi regionale sau minoritare" se înţeleg limbile:

i. folosite în mod tradiţional într-o anumită zonă a unui stat de către cetăţenii acelui stat care constituie un grup numeric inferior restului populaţiei statului; şi

ii. diferite de limba (-ile) oficială (-ale) a (ale) acelui stat;

ea nu include nici dialectele limbii (-lor) oficiale a (ale) statului, nici limbile imigranţilor;

b) prin „zonă în cadrul căreia o limbă regională sau minoritară este folosită" se înţelege aria geografică în care această limbă reprezintă modul de exprimare a unui număr de persoane justificînd adoptarea a diferite măsuri de protecţie şi de promovare prevăzute prin prezenta Cartă;

c) prin „limbi non-teritoriale" se înţeleg limbile folosite de cetăţenii unui stat care sînt diferite de limba (-ile) folosită (-ite) de restul populaţiei statului, dar care, deşi folosite în mod tradiţional pe teritoriul statului, nu pot fi asociate cu o anumită arie geografică a acestuia.

Articolul 2 — Angajamente

1. Fiecare Parte se angajează să aplice prevederile Părţii II la ansamblul limbilor regionale sau minoritare folosite pe teritoriul său, care corespund definiţiilor din articolul 1.

2. În ceea ce priveşte orice limbă indicată în momentul ratificării, al acceptării sau al aprobării, în conformitate cu articolul 3, fiecare Parte se angajează să aplice un minimum de treizeci şi cinci de paragrafe sau alineate selecţionate dintre prevederile Părţii III a prezentei Carte, dintre care cel puţin trei selecţionate din fiecare din articolele 8 şi 12 şi unul din fiecare din articolele 9, 10, 11 şi 13.

Articolul 3 — Modalităţi

1. Fiecare stat contractant trebuie să specifice în instrumentul său de ratificare, de acceptare sau de aprobare fiecare limbă regională sau minoritară, sau fiecare limbă oficială mai puţin răspîndită pe ansamblul sau pe o parte a teritoriului său, la care se aplică paragrafele selecţionate în conformitate cu paragraful 2 al articolului 2.

2. Orice Parte poate, în orice moment ulterior, să notifice Secretarului General că acceptă obligaţiile decurgînd din prevederile oricărui alt paragraf al Cartei care nu fusese specificat în instrumentul de ratificare, de acceptare sau de aprobare, sau că va aplica paragraful 1 al prezentului articol altor limbi regionale sau minoritare sau altor limbi oficiale mai puţin răspîndite pe ansamblul sau pe o parte a teritoriului său.

3. Angajamentele prevăzute în paragraful precedent vor fi considerate parte integrantă a ratificării, a acceptării sau a aprobării şi vor avea aceleaşi efecte cu începere de la data notificării lor.

Articolul 4 — Regimuri de protecţie existente

1. Nici o prevedere a prezentei Carte nu poate fi interpretată ca o limitare sau derogare de la drepturile garantate prin Convenţia Europeană a Drepturilor Omului.

2. Prevederile prezentei Carte nu aduc atingere prevederilor mai favorabile care reglementează situaţia limbilor regionale sau minoritare, sau statutul juridic al persoanelor aparţinînd minorităţilor, existente deja într-un Stat Parte sau care sînt prevăzute de acordurile internaţionale bilaterale sau multilaterale pertinente.

Articolul 5 — Obligații existente

Nici o prevedere a prezentei Carte nu va putea fi interpretată ca implicînd dreptul de a angaja o activitate sau de a realiza o acțiune ce contravine scopurilor Cartei Națiunilor Unite sau altor obligații de drept internațional, inclusiv principiului suveranității și integrității teritoriale a statelor.

Articolul 6 — Informare

Părțile se angajează să vegheze ca autoritățile, organizațiile și persoanele interesate să fie informate asupra drepturilor și obligațiilor stabilite prin prezenta Cartă.

Partea II — Obiective și principii urmărite în conformitate cu paragraful 1 și al articolului 2

Articolul 7 — Obiective și principii

1. În ceea ce privește limbile regionale sau minoritare, în zonele în care aceste limbi sînt folosite și în funcție de situația fiecărei limbi, Părțile își întemeiază politica, legislația și practica pe următoarele obiective și principii:

a. recunoașterea limbilor regionale sau minoritare ca o expresie a bogăției culturale;

b. respectarea ariei geografice a fiecărei limbi regionale sau minoritare, în așa fel încît diviziunile administrative existente sau noi să nu constituie un obstacol pentru promovarea respectivei limbi regionale sau minoritare;

c. necesitatea unei acțiuni hotărîte pentru promovarea limbilor regionale sau minoritare în vederea salvgardării lor;

d. facilitarea și/sau încurajarea folosirii, oral sau în scris, a limbilor regionale sau minoritare, în viața publică sau în viața privată;

e. menținerea și dezvoltarea relațiilor, în domeniile prevăzute în prezenta Cartă, între grupurile folosind o limbă regională sau minoritară și alte grupuri ale aceluiași stat ce vorbesc o limbă practicată într-o formă identică sau apropiată, ca și stabilirea de relații culturale cu alte grupuri din respectivul stat folosind limbi diferite;

f. stabilirea de forme și mijloace adecvate de predare și studiere a limbilor regionale sau minoritare, la toate nivelele corespunzătoare;

g. stabilirea de mijloace permițînd celor ce nu vorbesc o limbă regională sau minoritară și care locuiesc într-o arie unde această limbă este folosită să o învețe, dacă doresc acest lucru;

h. promovarea studiilor și a cercetărilor în domeniul limbilor regionale sau minoritare în universități sau instituții echivalente;

i. promovarea unor forme corespunzătoare de schimburi transnaționale, în domeniile prevăzute de prezenta Cartă, pentru limbile regionale sau minoritare folosite într-o formă identică sau apropiată în două sau mai multe state.

2. Părțile se angajează să elimine, dacă nu au făcut-o deja, orice distincție, excludere, restricție sau preferință nejustificată relativă la folosirea unei limbi regionale sau minoritare și avînd drept scop descurajarea sau punerea în pericol a menținerii sau a dezvoltării acesteia. Adoptarea de măsuri speciale în favoarea limbilor regionale sau minoritare, destinate să promoveze egalitatea între vorbitorii acestor limbi și restul populației, sau urmărind să țină seama de situațiile lor specifice, nu este considerată ca un act de discriminare față de vorbitorii limbilor mai răspîndite.

3. Părțile se angajează să promoveze, prin măsuri corespunzătoare, înțelegerea reciprocă între toate grupurile lingvistice ale țării, îndeosebi acționînd în așa fel încît respectul, înțelegerea și toleranța față de limbile regionale sau minoritare să figureze printre obiectivele educației și instruirii desfășurate în țară, și să încurajeze mijloacele de comunicare în masă să urmărească același obiectiv.

4. În determinarea politicii față de limbile regionale sau minoritare, părțile se angajează să ia în considerare necesitățile și dorințele exprimate de grupurile ce folosesc aceste limbi. Ele sunt încurajate să creeze, dacă este necesar, organe cu rol consultativ asupra tuturor chestiunilor legate de limbile regionale sau minoritare.

5. Părțile se angajează să aplice, mutatis mutandis, principiile enumerate în paragrafele 1–4 de mai sus, la limbile non-teritoriale. Totuși, în cazul acestor limbi, natura și cuprinderea măsurilor ce urmează a fi luate pentru a da efect prezentei Carte, vor fi determinate într-o manieră flexibilă, ținînd seama de necesități și dorințe, și respectînd tradițiile și caracteristicile grupurilor care folosesc limbile respective.

Partea III — Măsuri în favoarea folosirii limbilor regionale sau minoritare în viața publică, ce urmează a fi adoptate în conformitate cu angajamentele asumate în virtutea paragrafului 2 al articolului 2

Articolul 8 — Învățămînt

1. În materie de învățămînt, Părțile se angajează, în ceea ce privește zonele în care sînt folosite astfel de limbi, în funcție de situația fiecăreia dintre aceste limbi și fără a aduce atingere limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului:

a. i. să prevadă desfășurarea unei educații preșcolare în limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. să prevadă desfășurarea unei părți substanțiale a educației preșcolare în limbile regionale sau minoritare respective sau,

iii. să aplice una din măsurile vizate la punctele i și ii de mai sus, cel puțin elevilor ale căror familii o solicită și al căror număr este considerat suficient; sau

iv. dacă autoritățile publice nu au competențe directe în domeniul educației preșcolare, să favorizeze și/ sau încurajeze aplicarea măsurilor vizate la punctele i–iii de mai sus;

b. i. să prevadă desfășurarea unui învățămînt primar în limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. să prevadă desfășurarea unei părți substanțiale a învățămîntului primar în limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. să prevadă, în cadrul învățămîntului primar, ca predarea limbilor regionale sau minoritare respective să facă parte integrantă din programa de învățămînt; sau

iv. să aplice una din măsurile vizate la punctele i–iii de mai sus, cel puțin elevilor ale căror familii o solicită și al căror număr este considerat suficient,

c. i. să prevadă desfășurarea unui învățămînt secundar în limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. să prevadă desfășurare unei părți substanțiale a învățămîntului secundar în limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. să prevadă, în cadrul învățămîntului secundar, predarea limbilor regionale sau minoritare ca parte integrantă a programei de învățămînt; sau

iv. să aplice una din măsurile vizate la punctele i–iii de mai sus, cel puțin elevilor, care o solicită — sau, dacă este cazul, al căror familii o solicită — în număr considerat suficient;

d. i. să prevadă desfășurarea unui învățămînt tehnic și vocațional în limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. să prevadă desfășurarea unei părți substanțiale a învățămîntului tehnic și vocațional în limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. să prevadă, în cadrul educației tehnice și vocaționale, predarea limbilor regionale sau minoritare respective, ca parte integrantă a programei de învățămînt; sau

iv. să aplice una din măsurile vizate la punctele i–iii de mai sus cel puțin elevilor care o solicită — sau, dacă este cazul, ale căror familii o solicită — în număr considerat suficient;

e. i. să prevadă desfășurarea unui învățămînt universitar și a altor forme de învățămînt superior în limbile regionale sau minoritare; sau

ii. să prevadă studiul acestor limbi, ca disciplină a învățămîntului universitar și superior; sau

iii. dacă, în temeiul rolului statutului în raport cu instituțiile de învățămînt superior, alineatele i și ii nu pot fi aplicate, să încurajeze și/sau să autorizeze crearea unui învățămînt superior în limbile regionale sau minoritare sau a unor modalități permițînd studierea acestor limbi în universitate sau în alte instituții de învățămînt superior;

f. i. să ia măsuri pentru organizarea de cursuri de educație pentru adulți sau de educație permanentă desfășurate în principal sau integral în limbile regionale sau minoritare; sau

ii. să propună aceste limbi ca discipline de educație pentru adulți și educație permanentă; sau

iii. dacă autoritățile publice nu au competențe directe în domeniul educației adulților, să favorizeze și/sau să încurajeze predarea acestor limbi în cadrul educației pentru adulți sau a educației permanente;

g. să ia măsuri pentru asigurarea predării istoriei și a culturii pe care limba regională sau minoritară le exprimă.

h. să asigure pregătirea de bază și permanentă a cadrelor didactice necesare punerii în aplicare a acelora din paragrafele de la a. la g. acceptate de Parte.

i. să creeze unul sau mai mult organe de control însărcinate să urmărească măsurile adoptate și progresele realizate în direcția instituirii sau a dezvoltării predării limbilor regionale sau minoritare și să realizeze asupra acestor chestiuni rapoarte periodice care vor fi făcute publice.

2. În materie de învățămînt și în ceea ce privește zonele altele decît cele în care sînt folosite în mod tradițional limbile regionale sau minoritare, Părțile se angajează să autorizeze, să încurajeze și să creeze, dacă numărul vorbitorilor unei limbi regionale sau minoritare o justifică, predarea în limba regională sau minoritară, sau predarea acestei limbi la nivele de învățămînt corespunzătoare.

Articolul 9 — Justiția

1. Părțile se angajează, în ceea ce privește circumscripțiile autorităților judiciare în care numărul persoanelor folosind limbile regionale sau minoritare justifică măsurile specificate mai jos, în funcție de situația fiecăreia din aceste limbi, și cu condiția ca utilizarea posibilităților oferite de prezentul paragraf să nu fie considerată de către judecător ca împiedicînd buna administrare a justiției:

a. în cadrul procedurilor penale:

i. să prevadă ca, la cererea uneia din părți, tribunalele să își desfășoare procedurilor în limbile regionale sau minoritare; și/sau

ii. să garanteze acuzatului dreptul de a se exprima în limba sa regională sau minoritară; și/sau

iii. să prevadă ca cererile și probele, scrise sau orale, să nu fie considerate ca inadmisibile numai pe motivul că sînt formulate într-o limbă regională sau minoritară; și/sau

iv. să administreze în aceste limbi regionale sau minoritare, la cerere, actele în legătură cu procedurile judiciare, dacă este necesar prin recurgerea la interpreți și traduceri care să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați;

b. în cadrul procedurilor civile:

i. să prevadă ca, la cererea unei părți, tribunalele să își desfășoare procedurile în limbile regionale sau minoritare; și/sau

ii. să permită, ca atunci cînd o parte la un litigiu trebuie să compară personal în fața unui tribunal, aceasta să se exprime în limba sa regională sau minoritară, fără ca prin aceasta să se expună la cheltuieli suplimentare; și/sau

iii. să permită administrarea de documente și probe în limbile regionale sau minoritare, dacă este necesar prin recurgerea la interpreți și traduceri;

c. în procedurile în fața jurisdicțiilor competente în materie administrativă:

i. să prevadă ca jurisdicțiile la cererea unei părți, să conducă procedura într-una din limbile regionale sau minoritare;

ii. să permită, în cazul în care o parte aflată în litigiu trebuie să compară în persoană în fața unui tribunal, să se exprime în limba sa regională sau minoritară fără ca pentru aceasta să se expună la cheltuieli suplimentare;

iii. să permită producerea de documente și de probe în limbile regionale sau minoritare; dacă este necesar se va recurge la interpreți și la traduceri.

d. să ia măsuri pentru a asigura aplicarea alineatelor i–iii ale paragrafelor b și c de mai sus și utilizarea eventuală de interpreți și traduceri, fără ca aceasta să atragă cheltuieli suplimentare pentru cei interesați.

2. Părțile se angajează:

a. să nu conteste validitatea actelor juridice întocmite în țară numai pe motivul că acestea sînt redactate într-o limbă regională sau minoritară; sau

b. să nu conteste validitatea, între părți, a actelor juridice întocmite în țară numai pe motivul că acestea sînt redactate într-o limbă regională sau minoritară, și să prevadă că acestea pot fi invocate împotriva unor părți terțe interesate care nu folosesc respectivele limbi, cu condiția ca conținutul actului (-elor) să fie adus la cunoștința acestora de către persoanele care îl (le) invocă; sau

c. să nu conteste validitatea, între părți, a actelor juridice întocmite în țară numai pe motivul că sînt redactate într-o limbă regională sau minoritară.

3. Părțile se angajează să facă accesibile, în limbile regionale sau minoritare, textele legislative naționale cele mai importante și pe acelea care interesează în mod special pe cei ce utilizează aceste limbi, dacă aceste texte nu sînt deja disponibile în alt fel.

Articolul 10 — Autoritățile administrative și serviciile publice

În circumscripțiile administrative ale statului locuite de un număr de vorbitori de limbi regionale sau minoritare, care justifică măsurile specificate mai jos, și în funcție de situația fiecărei limbi, Părțile se angajează, în măsura în care este posibil:

a. i. să vegheze ca autoritățile administrative să utilizeze limbile regionale sau minoritare; sau

ii. să vegheze ca funcționarii autorităților administrative care asigură relația cu publicul să folosească limbile regionale sau minoritare în raporturile lor cu persoanele care li se adresează în aceste limbi; sau

iii. să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta cereri orale sau scrise și să primească răspunsuri în aceste limbi; sau

iv. să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta cereri orale sau scrise în aceste limbi;

v. să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta ca valabil un document întocmit în aceste limbi;

b. să pună la dispoziție formulare și texte administrative de uz curent pentru populație în limbile regionale sau minoritare, sau în versiuni bilingve;

c. să permită autorităților administrative să întocmească documente într-o limbă regională sau minoritară.

2. În ceea ce privește autoritățile locale și regionale din zonele locuite de un număr de vorbitori de limbi regionale sau minoritare în care se justifică măsurile specificate mai jos,

Părțile se angajează să permită și/sau să încurajeze:

a. folosirea limbilor regionale sau minoritare în cadrul administrației regionale sau locale;

b. posibilitatea pentru vorbitorii de limbi regionale sau minoritare de a prezenta cereri orale sau scrise în aceste limbi;

c. publicarea de către autoritățile regionale a textelor oficiale și în limbile regionale sau minoritare;

d. publicarea de către autoritățile locale a textelor oficiale și în limbile regionale sau minoritare;

e. folosirea de către autoritățile regionale a limbilor regionale sau minoritare în dezbaterile din Consiliile lor, fără a exclude, totuși, folosirea limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului;

f. folosirea de către autoritățile locale a limbilor regionale sau minoritare în dezbaterile din Consiliile lor, fără a exclude, totuși, folosirea limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului;

g. folosirea sau adoptarea, dacă este cazul alături de denumirea în limba (-ile) oficială (-ale), a formelor tradiționale și corecte ale toponimiei în limbile regionale sau minoritare.

3. În ceea ce privește serviciile publice asigurate de către autoritățile administrative sau de către alte persoane care acționează în cadrul competenței acestora, Părțile contractante se angajează, în zonele în care limbile regionale sau minoritare sînt folosite, în funcție de situația fiecărei limbi și în măsura în care acest lucru este posibil:

a. să vegheze ca limbile regionale sau minoritare să fie folosite în cadrul serviciilor publice; sau

b. să permită vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare să formuleze cereri și să primească răspunsuri în aceste limbi; sau

c. să permită vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare să formuleze cereri în aceste limbi.

4. În vederea aplicării dispozițiilor paragrafelor 1, 2 și 3 pe care le-au acceptat, Părțile se angajează să ia una sau mai multe dintre măsurile ce urmează:

a. traducerea sau interpretarea eventual solicitate;

b. alegerea și, dacă este cazul, formarea unui număr suficient de funcționari și alți agenți publici;

c. satisfacerea, în măsura în care este posibil, a cererilor agenților publici care cunosc o limbă regională sau minoritară de a fi repartizați în zona în care această limbă este folosită.

5. Părțile se angajează să permită, la cererea celor interesați, folosirea sau adoptarea de patronime în limbile regionale sau minoritare.

Articolul 11 — Mijloace de comunicare

1. Părțile se angajează, pentru vorbitorii limbilor regionale sau minoritare, în zonele în care aceste limbi sînt folosite, în funcție de situația fiecărei limbi, în măsura în care autoritățile publice au, în mod direct sau indirect, competențe, atribuții sau un rol în acest domeniu, cu respectarea principiilor de independență și autonomie a mijloacelor de comunicare:

a. în măsura care radioul și televiziunea au caracterul de servicii publice:

i. să asigure crearea cel puțin a unei stații de radio și a unui canal de televiziune în limbile regionale sau minoritare; sau

ii. să încurajeze și/sau să faciliteze crearea cel puțin a unei stații de radio și a unui canal de televiziune în limbile regionale sau minoritare; sau

iii. să ia măsuri corespunzătoare pentru ca difuzorii să programeze emisiuni în limbile regionale sau minoritare;

b. i. să încurajeze și/sau să faciliteze emiterea de programe de radio în limbile regionale sau minoritare, în mod periodic;

c. i. să încurajeze și/sau să faciliteze crearea cel puțin a unui canal de televiziune în limbile regionale sau minoritare; sau

ii. să încurajeze și/sau să faciliteze difuzarea de programe de televiziune în limbile regionale sau minoritare, în mod periodic;

d. să încurajeze și/sau să faciliteze realizarea și difuzarea de producții audio și audiovizuale în limbile regionale sau minoritare;

e. i. să încurajeze și/sau să faciliteze crearea și/sau menținerea cel puțin a unui organ de presă în limbile regionale sau minoritare; sau

ii. să încurajeze și/sau să faciliteze publicarea de articole de presă în limbile regionale sau minoritare, în mod periodic;

f. i. să acopere costurile suplimentare ale mijloacelor de comunicare ce utilizează limbile regionale sau minoritare, atunci cînd legea prevede o asistență financiară, în general, pentru mijloacele de comunicare; sau

ii. să extindă măsurile existente de asistență financiară la producțiile audiovizuale în limbile regionale sau minoritare;

g. să sprijine formarea jurnaliștilor și a personalului pentru mijloacele de comunicare ce utilizează limbile regionale sau minoritare.

2. Părțile se angajează să garanteze libertatea de recepție directă a emisiunilor de radio și de televiziune ale țărilor vecine realizate într-o limbă folosită într-o formă identică sau apropiată de o limbă regională sau minoritară și să nu se opună retransmiterii de emisiuni de radio și televiziune din țările vecine, realizate într-o astfel de limbă. Ele se angajează în plus să vegheze ca nici o restricție a libertății de expresie și a liberei circulații a informației într-o limbă folosită într-o formă identică sau apropiată de o limbă regională sau minoritară, să nu fie impusă presei scrise. Exercitarea libertăților menționate mai sus, atrăgînd cu sine obligații și responsabilități, poate fi supusă anumitor formalități, condiții, restricții sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al integrității teritoriale sau a siguranței publice, al apărării ordinii și al prevenirii crimei, al protecției sănătății sau a moralei, al protecției reputației sau a drepturilor altora, pentru împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale, sau pentru garantarea autorității și a imparțialității puterii judecătorești.

3. Părțile se angajează să vegheze ca interesele vorbitorilor limbilor regionale sau minoritare să fie reprezentate sau luate în considerare în cadrul structurilor eventual create, în conformitate cu legea, avînd ca sarcină garantarea libertății și a pluralității mijloacelor de comunicare.

Articolul 12 — Activități și facilități culturale

În ceea ce privește activitățile și facilitățile culturale — în special biblioteci, videoteci, centre culturale, muzee, arhive, academii, teatre și cinematografe, precum și operele literare și producția cinematografică, folclorul, festivalurile, industria culturală, incluzînd în special utilizarea de noi tehnologii — părțile se angajează, în zonele în care aceste limbi sînt folosite și în măsura în care autoritățile publice au competențe, puteri sau un rol în acest domeniu:

a. să încurajeze formele de exprimare și inițiativele specifice limbilor regionale sau minoritare și să favorizeze diferite mijloace de acces la operele produse în aceste limbi;

b. să favorizeze diferitele modalități de acces în alte limbi la operele produse în limbile regionale sau minoritare, sprijinînd și dezvoltînd activitățile de traducere, dublare, post-sincronizare și subtitrare.

c. să favorizeze accesul în limbile regionale sau minoritare la operele produse în alte limbi, sprijinind și dezvoltînd activitățile de traducere, dublare, post-sincronizare și subtitrare;

d. să vegheze ca organismele însărcinate să întreprindă și să susțină diferite forme de activități culturale, să integreze într-o măsură adecvată, cunoașterea și folosirea limbilor și culturilor regionale sau minoritare în acțiunile a căror inițiativă o au, sau pe care le sprijină;

e. să favorizeze punerea la dispoziția organismelor însărcinate să întreprindă sau să susțină activități culturale, a unui personal cunoscător al limbii regionale sau minoritare ca și a limbii (-ilor) restului populației:

f. să încurajeze participarea directă a reprezentanților limbilor regionale sau minoritare la demersurile de organizare a facilităților și de planificare a activităților culturale;

g. să încurajeze și/sau să faciliteze crearea unuia sau mai multor organisme însărcinate să colecteze, depoziteze și să prezinte sau să publice operele realizate în limbile regionale sau minoritare;

h. dacă este necesar, să creeze și/sau să promoveze și să finanțeze servicii de traducere și de cercetare terminologică, în vederea, în special, a menținerii și dezvoltării în fiecare limbă regională sau minoritară a unei terminologii administrative, comerciale, economice, sociale, tehnologice sau juridice adecvate.

2. În ceea ce privește alte zone decît cele în care limbile regionale sau minoritare sînt, în mod tradițional, folosite, părțile se angajează să autorizeze, să încurajeze și/sau să prevadă, dacă numărul vorbitorilor unei limbi regionale sau minoritare justifică aceasta, activități sau facilități culturale adecvate, în conformitate cu paragraful precedent.

3. Părțile se angajează ca în politica lor culturală pe plan extern să acorde un loc corespunzător limbilor regionale sau minoritare și culturii pe care ele o exprimă.

Articolul 13 — Viața economică și socială

În ceea ce privește activitățile economice și sociale, Părțile se angajează, pentru ansamblul țării:

a. să excludă din propria legislație, orice dispoziție care interzice sau limitează în mod nejustificat, folosirea limbilor regionale sau minoritare în documentele referitoare la viața economică sau socială, și, mai ales, în contractele de muncă și în documentele tehnice, cum ar fi instrucțiunile de utilizare a produselor sau a echipamentelor tehnice;

b. să interzică introducerea în regulamentele interne ale întreprinderilor și în actele private a oricăror clauze ce exclud sau limitează folosirea limbilor regionale sau minoritare, cel puțin între vorbitorii aceleiași limbi;

c. să se opună practicilor ce tind să descurajeze folosirea limbilor regionale sau minoritare în cadrul activităților economice și sociale;

d. să faciliteze și/sau să încurajeze prin alte mijloace decît cele vizate în alineatul precedent, folosirea limbilor regionale sau minoritare.

2. În domeniul activităților economice și sociale, Părțile se angajează, în măsura în care autoritățile publice sînt competente în zona în care limbile regionale sau minoritare sînt folosite, și dacă acest lucru este posibil;

a. să definească, prin reglementările financiare și bancare, modalitățile ce permit, în condiții compatibile cu uzanțele comerciale, folosirea limbilor regionale sau minoritare la redactarea ordinelor de plată (CEC, cambie, etc.) sau a altor documente financiare sau, dacă este cazul, să vegheze la inițierea unui astfel de proces;

b. în sectoarele economice și sociale aflate direct sub controlul lor (sectorul public) să realizeze acțiuni destinate să încurajeze folosirea limbilor regionale sau minoritare;

c. să vegheze ca instituțiile sociale cum ar fi spitalele, căminele de bătrîni, azilurile să ofere posibilitatea de a primi și de a îngriji, în propria lor limbă, pe vorbitorii unei limbi regionale sau minoritare, care necesită îngrijiri din motive de sănătate, vîrstă sau altele;

d. să supravegheze, prin mijloace corespunzătoare, ca instrucțiunile de siguranță să fie înscrise și în limbile regionale sau minoritare;

e. să facă accesibile în limbile regionale sau minoritare informațiile furnizate de autoritățile competente, în ceea ce privește drepturile consumatorilor.

Articolul 14 — Schimburi transfrontaliere

Părțile se angajează;

a. să aplice acordurile bilaterale și multilaterale existente care le angajează față de statele, în care aceeași limbă este folosită într-o formă identică sau apropiată sau, dacă este necesar, să depună toate eforturile pentru a încheia astfel de acorduri, de natură să favorizeze contactele între vorbitorii aceleiași limbi din statele respective, în domeniile culturii, învățămîntului, informației, formării profesionale și educației permanente;

b. în interesul limbilor regionale sau minoritare, să faciliteze și/sau să promoveze cooperarea transfrontalieră, mai ales între autoritățile regionale sau locale din zonele în care aceiași limbă este folosită într-o formă identică sau apropiată.

Partea IV — Aplicarea Cartei

Articolul 15 — Rapoarte periodice

1. Părțile vor prezenta periodic Secretarului General al Consiliului Europei, într-o formă ce urmează a fi stabilită de Comitetul Miniștrilor, un raport asupra politicii urmărite, în conformitate cu Partea II a prezentei Carte și asupra măsurilor luate pentru aplicarea dispozițiilor Părții III pe care le-au acceptat. Primul raport trebuie să fie prezentat în anul imediat următor intrării în vigoare a Cartei pentru Partea respectivă, iar celelalte rapoarte la intervale de trei ani de la primul raport.

2. Părțile vor face publice rapoartele.

Articolul 16 — Examinarea rapoartelor

1. Rapoartele prezentate Secretarului General al Consiliului Europei, în aplicarea articolului 15, vor fi examinate de un Comitet de experți constituit în conformitate cu articolul 17.

2. Organismele sau asociațiile legal constituite într-una din Părți vor putea să atragă atenția Comitetului de experți asupra problemelor referitoare la angajamentele asumate de această Parte în conformitate cu Partea III din

prezenta Cartă. După consultarea Părții interesate, Comitetul de experți va putea să țină seama de aceste informații în pregătirea raportului menționat în paragraful 3 al prezentului articol. În plus, aceste organisme sau asociații vor putea să prezinte declarații privind politica urmărită de către o Parte, în conformitate cu Partea II.

3. Pe baza rapoartelor menționate în paragraful 1 și a informațiilor menționate în paragraful 2, Comitetul de experți va pregăti un raport care va fi supus atenției Comitetului Miniștrilor. Acest raport va fi însoțit de observațiile pe care Părțile au fost invitate să le formuleze și poate fi făcut public de către Comitetul Miniștrilor.

4. Raportul menționat în paragraful 3 va conține, în special, propunerile Comitetului de experți al Comitetului Miniștrilor în vederea pregătirii, dacă este cazul, a oricărei recomandări a acestuia către una sau mai multe părți.

5. Secretarul General al Consiliului Europei va face un raport bianual detaliat asupra aplicării Cartei, către Adunarea Parlamentară.

Articolul 17 — Comitetul de experți

1. Comitetul de experți va fi compus dintr-un membru pentru fiecare Parte, desemnat de către Comitetul Miniștrilor de pe o listă de persoane de cea mai înaltă integritate, recunoscute pentru competența lor în domeniul tratat de Cartă, care vor fi propuse de către Partea respectivă.

2. Membrii Comitetului vor fi numiți pentru o perioadă de 6 ani și mandatul lor va putea fi reînnoit.

Dacă un membru nu-și poate îndeplini mandatul, el va fi înlocuit, în conformitate cu procedura prevăzută în paragraful 1, iar membrul numit în locul său va duce la bun sfîrșit mandatul predecesorului său.

3. Comitetul de experți va adopta regulamentul său interior. Secretariatul său va fi asigurat de către Secretarul General al Consiliului Europei.

Partea V — Dispoziții finale

Articolul 18

Prezenta Cartă este deschisă spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei. Ea va fi supusă ratificării, acceptării sau aprobării.

Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la Secretarul General al Consiliului Europei.

Articolul 19

1. Prezenta Cartă va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data la care 5 state membre ale Consiliului Europei își vor fi exprimat consimțământul de a fi legate prin Cartă, în conformitate cu dispozițiile articolului 18.

2. Pentru orice stat membru care își va exprima ulterior consimțământul de a fi legat prin Cartă, aceasta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de ratificare, de acceptare, sau de aprobare.

Articolul 20

1. După intrarea în vigoare a prezentei Carte, Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei va putea invita orice stat membru al Consiliului Europei să adere la Cartă.

2. Pentru orice stat care aderă, Carta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de aderare la Secretarul General al Consiliului Europei.

Articolul 21

1. Orice stat poate, în momentul semnării sau al depunerii instrumentului său de ratificare, de acceptare, de aprobare sau de aderare să formuleze una sau mai multe rezerve la paragrafele 2–5 ale articolului 7 din prezenta Cartă. Nici o altă rezervă nu este admisă.

2. Orice stat contractant care a formulat o rezervă în temeiul paragrafului precedent poate să o retragă în totalitate sau în parte, adresînd o notificare Secretarului General al Consiliului Europei. Retragerea va produce efect la data primirii notificării de către Secretarul General.

Articolul 22

1. Orice Parte poate, în orice moment, să denunțe prezenta Cartă, adresînd o notificare Secretarului General al Consiliului Europei.

2. Denunțarea va produce efect în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de șase luni de la data primirii notificării de către Secretarul General.

Articolul 23

Secretarul General al Consiliului Europei va notifica statelor membre ale Consiliului și oricărui stat care va adera la prezenta Cartă:

a. orice semnare;

b. depunerea oricărui instrument de ratificare, de acceptare, de aprobare sau de aderare;

c. orice intrare în vigoare a prezentei Carte, în conformitate cu articolele 19 și 20;

d. orice notificare primită, în conformitate cu articolul 3, paragraful 2;

e. orice alt act, notificare sau comunicare având legătură cu prezenta Cartă.

În considerarea celor mai sus, subsemnații, având depline puteri în acest scop, au semnat prezenta Cartă.

Încheiată la Strasbourg, la 5 noiembrie 1992, în franceză și în engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul General va transmite copie certificată fiecăruia dintre statele membre ale Consiliului Europei și oricărui stat invitat să adere la prezenta Cartă.

Consiliul Europei, preocupat de drepturile minorităților, a elaborat și alte documente în acest domeniu. **Recomandarea 1201** (1 februarie 1993, în continuare **R. 1201**) are următoarele prevederi în domeniul drepturilor lingvistice:

Articolul 3

1. Orice persoană aparținînd unei minorități naționale are dreptul să exprime, să păstreze și să dezvolte în deplină libertate identitatea sa religioasă, etnică, lingvistică și/sau culturală, fără a fi supusă vreunei încercări de asimilare împotriva voinței sale.

Articolul 7

1. Orice persoană aparținînd unei minorități naționale are dreptul de a folosi în mod liber limba maternă în viața privată și publică, atît oral cît și în scris. Acest drept se aplică, de asemenea, la folosirea limbii sale în publicații și în sectorul audiovizual.

2. Orice persoană aparținînd unei minorități naționale are dreptul de a-și folosi numele și prenumele în limba sa maternă și dreptul la recunoașterea oficială a numelui și prenumelui său.

3. În regiunile în care locuiește un număr considerabil de persoane aparținînd unei minorități naționale acestea au dreptul de a folosi limba maternă în contactele lor cu autoritățile administrative și în dezbaterile în fața instanțelor judecătorești și a autorităților legale.

4. În regiunile în care locuiește un număr considerabil de persoane aparținînd unei minorități naționale, aceste persoane au dreptul de a reda în limba lor nume locale, semne, inscripții și alte informații vizibile pentru public. Aceasta nu privează autoritățile de dreptul lor de a reda informațiile mai sus menționate în limba sau limbile oficiale ale statului.

Articolul 8

1. Orice persoană aparținînd unei minorități naționale are dreptul de a învăța limba sa maternă și de fi instruită în limba sa maternă la un număr corespunzător de școli și instituții de stat pentru educație și pregătire plasate în conformitate cu distribuția geografică a minorității.

2. Persoanele aparținînd unei minorități naționale au dreptul de a înființa și conduce propriile lor școli și instituții de educație și pregătire în cadrul sistemului legal al statului.

Recomandarea 1203 al Consiliului Europei (2 februarie 1993, în continuare **R. 1203**), referitoare la romii din Europa, specifică:

În domeniul culturii:

ii. Ar trebui create un program de studiu a muzicii țiganilor, precum și birouri de traducere specializate în această limbă;

iii. Ar trebui aplicate minorităților țiganilor dispozițiile referitoare la limbile fără teritoriu, așa cum sînt ele definite în Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare;

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (în continuare **CC**) a Consiliului Europei stabilește următoarele drepturi lingvistice:

Articolul 5

1. Părțile se angajează să promoveze condițiile de natură să permită persoanelor aparținînd minorităților naționale să își mențină și dezvolte cultura, precum și să își păstreze elementele esențiale ale identității lor, respectiv religia, limba, tradițiile și patrimoniul lor cultural.

Articolul 6

1. Părțile vor încuraja spiritul de toleranță și dialogul intercultural și vor lua măsuri efective pentru promovarea respectului reciproc, înțelegerii și cooperării dintre toate persoanele care trăiesc pe teritoriul lor, indiferent de identitatea etnică, culturală, lingvistică ori religioasă a acestora, îndeosebi în domeniile educației, culturii și al mijloacelor de informare.

2. Părțile se angajează să ia măsuri corespunzătoare pentru a proteja persoanele care ar putea fi victime ale amenințărilor sau actelor de discriminare, ostilitate sau violență, datorită identității lor etnice, culturale, lingvistice sau religioase.

Articolul 9

1. Părțile se angajează să recunoască faptul că dreptul la libertatea de expresie a fiecărei persoane aparținînd unei minorități naționale include libertatea de opinie și libertatea de a primi și a comunica informații sau idei în limba minoritară, fără ingerințe ale autorităților publice și independent de frontiere. Părțile vor veghea ca, în cadrul sistemelor lor legislative, persoanele aparținînd unei minorități naționale să nu fie discriminate în accesul la mijloacele de informare.

Articolul 10

1. Părțile se angajează să recunoască oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale dreptul de a folosi liber și fără ingerință limba sa minoritară, în privat și în public, oral și în scris.

2. În ariile locuite tradițional sau în număr substanțial de persoane aparținînd unei minorități naționale, dacă aceste persoane solicită acest lucru și acolo unde această cerere corespunde unei nevoi reale, Părțile se vor strădui să asigure, în măsura posibilului, condiții care să permită folosirea limbii minoritare în raporturile dintre aceste persoane și autoritățile administrative.

3. Părțile se angajează să garanteze dreptul oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale de a fi informată cu promptitudine, într-o limbă pe care o înțelege, cu privire la motivele arestării sale, la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, și să se apere în această limbă, dacă este necesar cu asistența gratuită a unui interpret.

Articolul 11

1. Părțile se angajează să recunoască oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale dreptul de a folosi numele (patronimul) și prenumele său în limba minoritară, precum și dreptul la recunoașterea oficială a acestora, în conformitate cu modalitățile prevăzute în sistemul lor legal.

2. Părțile se angajează să recunoască oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale de a expune în limba sa minoritară însemne, inscripții și alte informații cu caracter privat, vizibile pentru public.

3. În ariile locuite în mod tradițional de un număr substanțial de persoane aparținînd unei minorități naționale, Părțile vor depune eforturi, în cadrul sistemului lor legal, inclusiv atunci cînd este cazul, în cadrul acordurilor încheiate cu alte state, și ținînd seama de condițiile lor specifice, pentru expunerea denumirilor locale tradiționale, a denumirilor străzilor și a altor indicații topografice destinate publicului, deopotrivă în limba minoritară, acolo unde există o cerere suficientă pentru astfel de indicații.

Articolul 12

1. Părțile, dacă este necesar, vor lua măsuri în domeniul educației și al cercetării, pentru a încuraja cunoașterea culturii, istoriei, limbii și religiei atît ale minorităților lor naționale, cît și ale majorității.

2. În acest context, Părțile vor asigura, între altele, posibilități corespunzătoare pentru pregătirea profesorilor, accesul la manuale și vor facilita contactele dintre elevi și profesori ai diferitelor comunități.

3. Părțile se angajează să promoveze șanse egale de acces la educația de toate nivelurile pentru persoanele aparținînd minorităților naționale.

Articolul 14

1. Părțile se angajează să recunoască dreptul oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale de a învăța limba sa minoritară.

2. În ariile locuite tradițional sau în număr substanțial de persoane aparținînd minorităților naționale, dacă există o cerere suficientă, Părțile vor depune eforturi pentru a asigura, în măsura posibilului și în cadrul sistemului lor educațional, ca persoanele aparținînd acestor minorități să beneficieze de posibilități corespunzătoare de învățare a limbii lor minoritare ori de a primi o educație în această limbă.

3. Paragraful 2 al acestui articol se va aplica fără a se aduce atingere învățării limbii oficiale ori predării în această limbă.

Raportul explicativ al Convenției-cadru specifică:

Articolul 5

42. Acest articol vizează, în esență, să asigure că persoanele aparținînd minorităților naționale pot să își mențină și dezvolte cultura lor și pot să își păstreze identitatea.

Paragraful 1

43. Paragraful 1 conține o obligație de a promova condițiile necesare în această privință. El enumeră elemente esențiale pentru identitatea unei minorități naționale. Această dispoziție nu implică faptul că orice diferență etnică, culturală, lingvistică ori religioasă conduce în mod necesar la crearea de minorități naționale (vezi, sub acest aspect, raportul întîlnirii la nivel de experți de la Geneva, din 1991, secțiunea a II-a, paragraful 4).

44. Referința la „tradiții" nu implică aprobarea ori acceptarea unor practici contrare dreptului național sau standardelor internaționale. Practicile tradiționale își găsesc limitele în exigențele ordinii publice.

Articolul 6

47. Acest articol este expresia preocupărilor afirmate în Anexa III la Declarația de la Viena (Declarația și Planul de Acțiune asupra combaterii rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței).

Paragraful 1

48. Paragraful 1 subliniază spiritul toleranță și dialogul intercultural și indică importanța promovării, de către Părți, a respectului reciproc, înțelegerii și cooperării între toți cei care trăiesc pe teritoriul lor. Domeniile educației, culturii și mediilor de informare sînt menționate în mod special, întrucît sînt relevante, în mod particular, pentru atingerea acestor obiective.

49. În vederea întăririi coeziunii sociale, obiectivul acestui paragraf constă, între altele, în promovarea toleranței și a dialogului intercultural, prin eliminarea barierelor dintre persoanele aparținînd grupurilor etnice, culturale, lingvistice și religioase, încurajîndu-se organizațiile și mișcările interculturale, care caută să promoveze respectul și înțelegerea reciprocă și să integreze aceste persoane în societate, în condițiile păstrării identității lor.

Paragraful 2

50. Această dispoziție se inspiră din paragraful 40.2 al Documentului C.S.C.E. de la Copenhaga. Obligația respectivă vizează protejarea tuturor persoanelor care pot fi victime ale amenințărilor ori actelor de discriminare, ale ostilității sau violenței, indiferent de sursa unor astfel de amenințări sau acte.

Articolul 9

55. Acest articol conține reguli mai detaliate pentru protecția libertății de expresie decît articolul 7.

Paragraful 1

56. Prima propoziție a acestui paragraf are drept model cea de-a doua propoziție a articolului 10, paragraful 1, din CEDO. Deși propoziția se referă în special la libertatea de a primi și comunica informații și idei în limba minoritară, ea implică totodată libertatea de a primi și comunica informații și idei în limba majorității sau altele.

57. A doua propoziție a acestui paragraf conține aranjamentul de a asigura că, în accesul la mijloacele de informare, nu se vor produce discriminări. Expresia „în cadrul sistemului lor legal" a fost inserată în vederea

respectării dispozițiilor constituționale care pot limita măsura în care o Parte poate reglementa accesul la mijloacele de informare.

Articolul 10

Paragraful 1

63. Recunoașterea dreptului oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale de a folosi liber și fără ingerință limba sa minoritară, este deosebit de importantă. Într-adevăr, folosirea limbii minoritare constituie pentru aceste persoane unul dintre mijloacele principale pentru afirmarea și păstrarea identității. Ea este deopotrivă un mijloc de exercitare a libertății de expresie pentru aceste persoane. „În public" semnifică, de exemplu, într-un loc public, în exterior, în prezența altor persoane, dar nu vizează, în nici un caz, relațiile cu autoritățile publice, care fac obiectul paragrafului 2 al acestei prevederi.

Paragraful 2

64. Această prevedere nu reglementează toate relațiile dintre indivizii aparținînd unei minorități naționale și autoritățile publice. Într-adevăr, nu sînt vizate decît autoritățile administrative. Acest din urmă termen trebuie, totuși, înțeles în sens larg, ca înglobînd, de pildă, instituția ombudsman-ului. Ținînd seama de posibilele dificultăți de ordin financiar, administrativ, îndeosebi în domeniul militar și tehnic, legate de folosirea limbii minoritare în raporturile dintre persoanele aparținînd minorităților naționale și autoritățile administrative, această prevedere a fost formulată de o manieră foarte flexibilă, lăsînd Părților o importantă marjă de apreciere.

65. Odată întrunite cele două condiții din paragraful 2, Părțile vor depune eforturi pentru asigurarea, în măsura posibilului, a folosirii unei limbi minoritare în raporturile cu autoritățile administrative. Existența unei „nevoi reale" se evaluează de către respectivul stat, pe baza unor criterii obiective. Deși statele contractante, trebuie să depună toate eforturile în vederea aplicării acestui principiu, formularea „în măsura posibilului" indică faptul că diverși factori, îndeosebi resursele financiare ale Părții respective, pot fi luați în considerare.

66. Obligațiile Părților referitoare la folosirea limbilor minoritare nu afectează, în nici un fel, statutul limbii sau limbilor oficiale ale țării respective. Mai mult, Convenția-cadru, în mod deliberat, nu definește „ariile locuite tradițional sau în număr substanțial de persoanele aparținînd minorităților naționale". S-a considerat preferabilă adoptarea unei formulări mai flexibile, care să îngăduie luarea în considerare a condițiilor particulare fiecărei Părți. Termenul „locuite .. tradițional" nu se referă la minorități istorice, ci numai la acelea care încă trăiesc în aceeași arie geografică (vezi, de asemenea, articolul 11, paragraful 3 și articolul 14, paragraful 2).

Paragraful 3

67. Acest paragraf se bazează pe anumite prevederi conținute în articolele 5 și 6 ale Convenției Europene a Drepturilor Omului. El nu depășește garanțiile conținute în aceste articole.

Articolul 11

Paragraful 1

68. Ținînd seama de implicațiile practice ale acestei obligații, prevederea este formulată în așa fel încît să permită Părților să o aplice în lumina propriilor circumstanțe particulare. De exemplu, Părțile pot folosi alfabetul limbii lor oficiale pentru scrierea numelui(lor) unei persoane aparținînd unei minorități naționale în forma sa fonetică. Persoanele care au fost forțate să renunțe la numele lor originar(e), ori al(e) căror nume a (au) fost schimbat(e) prin forță, ar trebui să aibă posibilitatea de a reveni la acesta (acestea), desigur sub rezerva abuzului de drept și schimbărilor de nume în scopuri frauduloase. Se înțelege că sistemele juridice ale Părților vor respecta, în această privință, principiile internaționale referitoare la protecția minorităților naționale.

Paragraful 2

69. Obligația din acest paragraf privește dreptul individului de a expune „în limba sa minoritară însemne, inscripții și alte informații cu caracter privat, vizibile pentru public". Aceasta nu exclude, desigur, posibilitatea de a se cere persoanelor aparținînd minorităților naționale să utilizeze deopotrivă limba oficială și/sau alte limbi minoritare. Expresia „cu caracter privat" se referă la tot ceea ce nu are caracter oficial.

Paragraful 3

70. Acest articol vizează să încurajeze posibilitatea utilizării și a limbii minoritare pentru denumirile locale, pentru denumirile străzilor și alte indicații topografice destinate publicului. Statele vor putea aplica această dispoziție ținînd seama de condițiile lor specifice și de sistemul lor juridic, inclusiv, atunci cînd este cazul, de acordurile cu alte state. În domeniul acoperit de această prevedere, se înțelege faptul că Părțile nu sînt supuse nici unui fel de obligație de a încheia acorduri cu alte state. Pe de altă parte, posibilitatea încheierii unor astfel de acorduri nu este exclusă. Este, de asemenea, înțeles că natura juridică obligatorie a acordurilor existente rămîne neschimbată. Această prevedere nu implică nici o recunoaștere oficială a denumirilor locale în limbile minoritare.

Articolul 12

71. Acest angajament vizează să promoveze, într-o perspectivă interculturală (vezi articolul 6, paragraful 1), cunoașterea culturii, a istoriei, a limbii și a religiei, deopotrivă ale minorităților naționale și ale majorității. Obiectivul este acela de a crea un climat de toleranță și de dialog, astfel după cum se menționează în preambulul Convenției-cadru și în Anexa II a Declarației de la Viena a Șefilor de Stat și de Guvern. Lista conținută în cel de-al doilea paragraf nu este exhaustivă, iar cuvintele „acces la manuale școlare" includ publicarea de manuale școlare și achiziționarea lor din alte țări. Angajamentul de promovare a egalității de șanse în accesul la educație, la toate nivelurile, pentru persoanele aparținînd minorităților naționale reflectă o preocupare exprimată în Declarația de la Viena.

Articolul 14

Paragraful 1

74. Angajamentul Părților de a recunoaște oricărei persoane aparținînd unei minorități naționale dreptul de a învăța limba sa minoritară privește unul dintre principalele mijloace prin care aceste persoane își pot afirma și păstra identitatea. Acest drept nu comportă nici un fel de excepție. Fără a se aduce atingere principiilor menționate în paragraful 2, acest paragraf nu implică nici o obligație pozitivă, în special de natură financiară, pentru stat.

Paragraful 2

75. Această dispoziție se referă la învățarea limbii minoritare și la învățămîntul în această limbă. Recunoscînd posibilele dificultăți finaciare, administrative și tehnice, legate de învățarea ori educația în limbile minoritare, această prevedere a fost formulată foarte flexibil, lăsînd Părților o marjă importantă de apreciere. Obligația de a face eforturi pentru a asigura învățarea ori educația în limbile minoritare este supusă mai multor condiții; în special, trebuie să existe o „cerere suficientă" din partea persoanelor aparținînd respectivelor minorități naționale. Formularea „în măsura posibilului" indică faptul că o astfel de educație depinde de resursele de care dispune Partea interesată.

76. Textul evită în mod deliberat să definească termenul de „cerere suficientă", ceea ce reprezintă o formulare flexibilă, permițînd Părților să țină seama de condițiile particulare ale țărilor lor. Părțile au latitudinea de a alege mijloacele și aranjamentele pentru asigurarea unei astfel de educații, ținînd seama de particularitățile sistemului lor educațional.

77. Alternativele la care se referă acest paragraf — „... posibilități corespunzătoare de învățare a limbii lor minoritare ori de a primi o educație în această limbă" — nu se exclud reciproc. Chiar dacă articolul 14, paragraful 2 nu obligă statele să le înfăptuiască pe ambele, formularea nu împiedică statele Părți să asigure atît învățarea limbii minoritare, cît și educația în limba minoritară. Educația bilingvă poate reprezenta unul dintre mijloacele de realizare a obiectivului urmărit prin această prevedere. Obligația decurgînd din această dispoziție ar putea fi extinsă la educația preșcolară.

Paragraful 3

78. Posibilitățile de predare a limbii minoritare sau de primire a unei educații în această limbă nu aduc atingere învățării limbii oficiale, ori educației în această limbă. Într-adevăr, cunoașterea limbii oficiale constituie un factor al coeziunii și integrării sociale.

79. Statele în care există mai mult decît o limbă oficială vor reglementa problemele specifice pe care aplicarea acestei dispoziții le va antrena.

Referiri la drepturile lingvistice în unele constituţii

Constituţia Bulgariei

Art. 3

Limba oficială a Republicii Bulgaria este bulgara.

Art. 36

1. Studiul şi utilizarea limbii bulgare constituie un drept şi o obligaţie pentru cetăţenii bulgari.

2. Cetăţenii care nu au ca limbă maternă bulgara, au dreptul, în paralel cu studiul obligatoriu al limbii bulgare, să studieze şi să vorbească în limba lor maternă.

3. Cazurile în care numai limba oficială poate fi folosită, sînt stabilite prin lege.

Carta drepturilor şi libertăţilor fundamentale, parte din ordinea constituţională a Republicii Cehe

Art. 25

1. Dreptul de a avea, împreună cu ceilalţi membri ai minorităţii, propria viaţă culturală, de a difuza şi de a primi informaţii în limba maternă şi de a se asocia în asociaţii naţionale, este garantat oricărui cetăţean care aparţine unei minorităţi naţionale sau etnice. Modalităţile sînt stabilite de lege.

2. Cetăţenii ce aparţin unei minorităţi naţionale sau etnice beneficiază, de asemenea, în condiţiile stabilite prin lege, de dreptul:

a) de a învăţa în limba proprie;

b) de a-şi utiliza limba în raporturile cu administraţia.

Constituţia Republicii Franceze

Art. 2

Limba Republicii este franceza.

Constituţia Republicii Italiene

Art. 6

Republica protejează prin măsuri speciale minorităţile lingvistice.

Constituţia Federaţiei Ruse

Art 25

2. Fiecare are dreptul să-şi folosească limba maternă, să-şi aleagă liber limba de comunicare, de educaţie, de învăţămînt şi de creaţie.

Art. 68

1. Limba oficială a Federaţiei Ruse pe ansamblul teritoriului este limba rusă.

2. Republicile au dreptul de a stabili limba lor oficială. În organele puterii de stat şi în organele autoadministrării locale, în instituţiile de stat ale republicii, ea este utilizată paralel cu limba oficială.

3. Federaţia Rusă garantează tuturor popoarelor sale dreptul la menţinerea limbii materne, la stabilirea condiţiilor care să permită studiul şi dezvoltarea ei.

Art. 69

Federaţia Rusă garantează drepturile popoarelor autohtone puţin numeroase, conform principiilor şi normelor universal recunoscute ale dreptului internaţional şi tratatelor internaţionale ale Federaţiei Ruse.

Constituţia Republicii Slovace

Art. 6

1. Limba slovacă este limba de stat pe teritoriul Republicii Slovace.

2. Modalităţile de utilizare a altor limbi, în afara limbi de stat, în raporturile cu administraţia sînt stabilite prin lege.

Art. 34

2. Cetăţenii aparţinînd unei minorităţi naţionale sau unui grup etnic beneficiază, în condiţiile stabilite prin lege, în afara dreptului de a-şi însuşi limba statului, şi de dreptul:

a) de a se instrui în limba proprie;

b) de a-şi folosi limba în raporturile cu administraţia.

Constituţia Regatului Spaniei

Art. 3

1. Castiliana este limba spaniolă oficială a statului. Toţi spaniolii au datoria să o cunoască şi dreptul să o folosească.

2. Celelalte limbi spaniole vor fi de asemenea oficiale în comunităţile autonome respective, în conformitate cu statutele lor.

3. Bogăţia diferitelor modalităţi lingvistice ale Spaniei este un patrimoniu cultural care trebuie să constituie obiectul unei protecţii şi al unui respect deosebit.

Constituţia Republicii Ungaria

Art. 68

2. Republica Ungaria protejează minorităţile naţionale şi etnice. Ea asigură participarea lor colectivă la viaţa publică, dezvoltarea propriei culturi, utilizarea limbii materne, învăţămînt în limba maternă, dretul folosirii numelui în propria lor limbă.

O soluție europeană — Finlanda

Finlanda este considerată una dintre țările care asigură respectarea drepturilor lingvistice ale minorităților la nivelul cerințelor cetățenilor. Prezentul capitol a fost elaborat pe baza studiului elaborat de juristul Frank Horn, ***Garantarea drepturilor minorităților în Finlanda*** (apărut în revista **ALTERA** nr. 5 din 1996, p. 126-153), cu scopul de a oferi o bază de comparație pentru situația din România. Privitor la proporția și evoluția istorică a minorităților există multe similitudini între cele două țări.

Statutul limbii suedeze

Suedezii reprezintă 5,9% din populația Finlandei.

Conform **Actului Constituțional Finlandez** (în contiuare **ACF**), secțiunea 14, amendată în 1995:

Limbile naționale ale Finlandei sînt finlandeza și suedeza.

Dreptul fiecărei persoane de a-și folosi limba proprie, fie ea finlandeza sau suedeza, în tribunale sau în fața altor autorități în chestiuni care îl/o privesc și de a primi documentele emise în acea limbă, va fi garantat de un act al Parlamentului. Toate ramurile guvernului vor avea grijă de nevoile culturale și societale ale populației vorbitoare de finlandeză și al celei vorbitoare de suedeză din Finlanda, conform aceloraşi criterii.

Finlandeza și suedeza au, în fața legii finlandeze, același statut egal. Suedeza nu este astfel considerată ipso jure o limbă minoritară. Actul Finlandez al Limbii din 1922 presupune că atît finlandeza, cît și suedeza pot opera ambele ca limbi majoritare și minoritare, în funcție de unde și cu ce cadru sînt folosite.

La nivelul Parlamentului, inițiativele legislative, comunicatele oficiale, rapoartele și declarațiile comisiilor parlamentare trebuie emise în finlandeză și suedeză. Parlamentarii își pot folosi propria limbă maternă în alocuțiuni, acestea sînt publicate în limba originală.

Toate actele legislative (legi, decrete, ordine, reglementări) se emit simultan în ambele limbi.

Municipalitățile folosesc una dintre limbile oficiale sau sînt bilingve, în funcție de populație. O municipalitate devine bilingvă dacă numărul vorbitorilor unei limbi crește la 8% din populația totală a localității sau este de cel puțin 3000, iar devine unilingvă dacă numărul vorbitorilor de cealaltă limbă descreşte la 6%. Astfel există 395 municipalități cu limba oficială finlandeză, 21 cu limba oficială suedeză și 44 bilingve.

În fața autorităților administrative de stat, indiferent de limba municipalității, persoanele care sînt părți într-un caz sau sînt audiate, pot folosi atît finlandeza, cît și suedeza. Anunțurile oficiale, comunicatele autorităților se afișează în limbile municipalității, iar informația apare mai întîi în limba majorității din localitatea respectivă. Și semnele rutiere respectă acest principu.

Companiile de servicii publice au obligația de a oferi servicii în limba municipalității. Serviciul medical se asigură în limba pacientului. În districtele bilingve există un consiliu special care răspunde pentru pregătirea personalului medical în limba minorității. Proprietarii magazinelor private pot să-și facă reclamă în ce limbă doresc.

Educația în limba suedeză este garantată de la nivelul preşcolar pînă la nivelul universitar. În 1995 existau 250 de şcoli primare (cu 22.000 de elevi), 54 de şcoli secundare (cu 10.900 de elevi) și 34 de gimnazii (cu 6300 de elevi), 40 şcoli profesionale (cu 9500 de elevi) de limbă suedeză. Universitatea din Helsinki are statut bilingv, ca și Universitatea de Tehnologie, Universitatea de Medicină Veterinară, Şcoala de Artă, Conservatorul Sibelius și Şcoala de Teatru. Exclusiv cu limbă de predare suedeză sînt: Universitatea Åbo Akademi, Şcoala Superioară Suedeză de Meserii și Comerț și Şcoala Superioară Suedeză de Administrație Publică.

Există și instituții culturale de limbă suedeză, cum ar fi cele trei teatre, din Helsinki, Åbo și Vasa. Compania Finlandeză de Radio și Televiziune are două canale, ambele sînt bilingve, cu birouri și personal separat pentru transmisiunile în limba suedeză. Cele 15 ziare în limba suedeză apar la Helsinki, Åbo, Vasa, Borgå și Åland.

Persoanele supuse serviciului militar sînt repartizate la unități ai cărei soldați au aceeași limbă maternă, fie finlandeză, fie suedeză. Ei se bucură de pregătire în limba acelei unități. Comenzile se dau numai în finlandeză.

Dreptul de a folosi limba sami (laponă)

La 1 ianuarie 1996 erau înregistrate 1726 de persoane având limba maternă sami.

ACF, prin paragraful 51a, prevede:

Samii, ca popor băştinaş, conform prevederilor legii, beneficiază de garantarea autonomiei culturale în ceea ce priveşte limba și cultura lor în cadrul Țării de Baştină Sami.

Țara de Baştină Sami este zona de nord a Finlandei, unde această populație trăiește.

Samii au dreptul de a se adresa autorităților de stat în limba lor maternă.

Actele parlamentului, decretele și deciziile guvernului sau ale altor autorități, care privesc problemele sami, trebuie traduse în această limbă.

Pe baza legislației, un sami, cînd este parte într-un proces sau trebuie audiat, are voie să-și folosească limba în fața tribunalelor și a autorităților de stat din zona Țării de Baştină Sami.

În unele zone, semnele rutiere, numele localităților sînt afișate și în limba sami.

În anul şcolar 1995/96, un număr de 588 de elevi s-au bucurat de predare în limba sami, în şcoli de această limbă. Și elevii care optează pentru învățămînt în limba finlandeză, în Țara de Baştină Sami, au dreptul de a studia, în mod facultativ, limba sami.

Drepturile lingvistice ale romilor

Numărul romilor din Finlanda s-a estimat la 6000. Majoritatea lor vorbesc ca limbă maternă finlandeza sau suedeza.

ACF are o secţiune (14.3) care se referă la această minoritate:

Samii, ca popor băştinaş, romii şi alte grupuri vor avea dreptul de a-şi menţine şi dezvolta propria limbă şi cultură.

Primii profesori de romani au absolvit în anul şcolar 1989/90. În 1996 au existat 40 de profesori, limba fiind predată la 150 de copii (pentru a forma o grupă este nevoie de cinci elevi).

Drepturile lingvistice ale altor grupuri

Celelalte minorităţi (evrei — 1400 de persoane, ruşi — între 3-5000 de persoane, tătaro-turci — 900 de persoane) au dreptul de a înfiinţa şcoli particulare. Aceste şcoli luptă pentru obţinerea subvenţiilor din partea statului sau al municipalităţilor.

Din 1932, limba de predare în şcolile evreieşti este cea finlandeză.

Educaţia în limba rusă se asigură prin grădiniţe în mai multe localităţi şi Şcoala Finlandezo-rusă din Helsinki, care a devenit în 1963 o şcoală publică subvenţionată de bugetul de stat.

Cursurile de limbă tătaro-turcă sînt organizate de Congregaţia Islamică.

Documente interne referitoare la drepturile lingvistice

Legea în vigoare, care se referă la minorităţi, este cea din 7 februarie 1945, **Legea nr. 86 pentru Statutul Naţionalităţilor Minoritare** (în continuare **L. 86**), care are un capitol separat referitor la drepturile lingvistice:

Dispoziţiuni speciale

Secţia I. Dispoziţiuni privitoare la limbă

Articolul 6

Limba oficială a Statului Român este limba română. Totuşi, în acele teritorii administrative sau circumpscripţii judecătoreşti, unde o parte a populaţiei este de altă limbă decît cea română, se vor aplica cele arătate în articolul 8 şi următorul.

Articolul 7

În relaţiunile particulare, ca de pildă corespondenţă, convorbiri telefonice, etc., în industrii şi comerţ, în materii de religie, presă, publicaţiuni de orice natură, sau în adunări publice, cetăţenii români pot întrebuinţa în mod liber şi fără nici o restricţie orice limbă.

Articolul 8

Tribunalele şi judecătoriile care au competenţa asupra unei circumscripţii judecătoreşti, în care potrivit ultimului recensământ, cel puţin 30% din locuitori, sînt de limba maternă comună a populaţiei respective, dar alta decît cea română, sînt obligate:

a) A accepta orice script prezentat de locuitorii circumscripţiilor respective care formează cota de 30%, în limba lor fără a se pretinde şi o traducere în limba Statului;

b) A se pronunţa asupra acestor scripte în aceeaşi limbă;

c) A asculta partea în limba sa maternă.

Articolul 9

Ministerul Justiţiei stabileşte, în baza datelor statistice oficiale, care anume sînt tribunalele şi judecătoriile prevăzute în articolul 8.

Articolul 10

Autorităţile comunale şi judeţene care au competenţa teritorială asupra unui district administrativ, în care potrivit ultimului recensământ, numărul cetăţenilor de limbă maternă comună, alta decît cea română, este de cel puţin 30% din totalul locuitorilor acelui district, sînt obligate:

a) A accepta orice fel de scripte, din partea locuitorilor ce formează cota de 30%, în limba lor maternă, fără a pretinde ca aceştia să prezinte şi o traducere în limba oficială a Statului;

b) A se pronunţa asupra scriptelor înaintate, în aceaşi limbă;

c) A asculta partea în limba sa maternă;

d) În consiliile comunale şi judeţene ale unor asemenea districte teritoriale, membrii aleşi sau de drept ai naţionalităţilor de 30%, vor putea lua cuvîntul în limba lor maternă.

Articolul 11

Ministerul de Interne, în baza datelor statistice oficiale, stabileşte care anume sînt comunele şi judeţele prevăzute de articolul precedent.

Articolul 12

Magistraţii şi funcţionarii instanţelor şi autorităţilor administrative prevăzute de articolele 9 şi 11, vor trebui să cunoască şi limba naţionalităţilor respective.

Articolul 13

Ziarele şi publicaţiile periodice ce apar în altă limbă decît cea română vor putea indica în limba respectivei minorităţi atît numele localităţii unde ziarul apare cît şi numele celorlalte localităţi ale ţării.

Articolul 14

Numele de familie ale cetăţenilor, în registrele şi documentele de stare civilă, se vor scrie numai în forma şi cu ortografia originală, dovedită cu actele personale ale cetăţeanului respectiv.

Articolul 15

În oraşele şi comunele rurale unde conform ultimului recensământ cel puţin 30% din totalul locuitorilor este de limba maternă comună, alta decît cea română, numele străzilor vor trebui să fie indicate şi în limba naţionalităţilor respective.

Articolul 16

Funcţionarii publici, de orice categorie, numiţi în baza diplomelor sau certificatelor eliberate de instituţii de învăţămînt recunoscute de Stat, nu vor putea fi supuşi sub nici un motiv, vreunui examen de limbă română.

Articolul 17

Legile intervenite de la 23 august 1944, precum şi regulamentele lor de aplicare, vor fi traduse în colecţie oficială, în limbile acelor naţionalităţi conlocuitoare, care reprezintă cel puţin 5% din populaţia totală a ţării, conform ultimului recensământ.

Regulamentele, ordonanţele şi comunicatele autorităţilor locale se vor publica în limba naţionalităţii care constituie cel puţin 30% din populaţia judeţului respectiv sau localităţii respective.

Şi capitolul referitor la învăţământ are unele aspecte legate de limbă:

Secţia II. Dispoziţiuni privitoare la învăţământ

Articolul 18

Statul Român asigură învăţământul în limba maternă prin şcolile de Stat primare, secundare şi superioare pentru naţionalităţile conlocuitoare care posedă un număr suficient de şcolari solicitanţi şi cu excepţia localităţilor unde şcolile particulare confesionale corespund acestei necesităţi. Corpul didactic în şcolile de Stat, sau secţiile lor, de altă limbă decît cea română, va fi recrutat de preferinţă din naţionalitatea respectivă.

Articolul 19

Dispoziţiunile ce se aplică şcolilor particulare confesionale româneşti, se aplică şi şcolilor particulare confesionale ale naţionalităţilor.

Articolul 20

La examenele, inclusiv bacalaureatul, atît în şcolile de Stat, sau secţiile lor, de altă limbă decît cea română, cît şi în şcolile particulare confesionale ale naţionalităţilor respective, elevii vor fi examinaţi în limba în care li s-au predat materiile, în afară de cazul că însuşi elevul doreşte să fie examinat în limba română.

Articolul 22

Pe lîngă Facultatea de Drept şi cea de Litere şi Filozofie de la Universitatea din Cluj, se vor înfiinţa catedre cu limba de predare maghiară şi germană, după necesităţi, avîndu-se în vedere numărul studenţilor respectivi.

Regulamentul nr. 12 pentru aplicarea Legii nr. 86 (în continuare **R. 12**) din 20 septembrie 1946 conţine note explicative ale **Legii nr. 86**:

Capitolul II

Dispoziţiuni generale

Secţia I. Dispoziţiuni privitoare la limbă

Articolul VII. (Art. 6 din Statut)

Limba oficială a Statului este limba română. Limba oficială va fi folosită, în mod corect, de toţi cetăţenii ţării.

Folosirea limbei oficiale este obligatorie pentru toate serviciile publice, cu înlesnirile prevăzute în prezentul regulament.

Articolul VIII. (Art. 6 din Statut)

Limba oficială a Statului va fi folosită în toate lucrările interioare şi exterioare ale autorităţilor (procese-verbale, constatări, încheieri, hotărîri, sigilii, registre, imprimate sau operaţiuni scriptice de orice natură), precum şi în corespondenţa de orice fel dintre autorităţile de pe întreg cuprinsul ţării.

Articolul IX (Art. 7 din Statut)

Naţionalităţile conlocuitoare sînt libere de a folosi în relaţiunile particulare orice limbă, fără nici o restricţie.

Articolul X (Art. 7 din Statut)

În materie de comerţ şi industrie, relaţiunile verbale şi corespondenţa particulară scrisă se poate face în orice limbă. De asemenea registrele comerciale şi scriptele de orice fel, vor fi ţinute în limba naţionalităţii respective, fără nici o restricţiune de nici o natură.

Articolul XI (Art. 7 din Statut)

Firmele comerciale particulare vor putea fi scrise în oricare din limbile naţionalităţilor conlocuitoare.

Articolul XII (Art. 7 din Statut)

În relaţiunile particulare privind cultul, întrebuinţarea oricărei limbi este la libera alegere a naţionalităţilor conlocuitoare.

Articolul XIII (Art. 7 din Statut)

Conţinutul corespondenţei particulare va putea fi scris, fără restricţiuni, în limba naţionalităţii conlocuitoare sau în orice altă limbă.

Numele localităţii destinatarului şi a expeditorului, precum şi strada şi numărul vor fi scrise pe plicul corespondenţei particulare, în mod citeţ, în limba română, cu denumirea oficială şi cu litere latine. În cazul cînd corespondenţa este adresată unei autorităţi, denumirea oficială a autorităţilor va trebui să fie scrisă în limba română.

Articolul XIV (Art. 8 din Statut)

Scriptele înaintate judecătoriilor şi tribunalelor, în conformitate cu art. 8 din Statutul Naţionalităţilor, vor putea fi scrise în limba maternă a părţii respective şi vor fi traduse în limba oficială a Statului de către traducătorii jurati ai Ministerului de Justiţie, potrivit dispoziţiunilor Legii Nr. 536 din 12 Iulie 1945.

Articolul XV (Art. 8 din Statut)

Lucrările de administraţie interioare ale judecătoriilor şi tribunalelor, precum şi actele de procedură, jurnalele, sentinţele, deciziunile, precum şi orice alte hotărîri şi scripte ajutătoare, vor fi întocmite şi ţinute în limba oficială a Statului.

Articolul XVI (Art. 8 din Statut)

Audierea părţilor, martorilor şi informatorilor în limba lor maternă se va face ori de cîte ori aceştia o vor cere.

Articolul XVII (Art. 8 din Statut)

Reprezentanţii autorităţilor publice, precum şi avocaţii şi ceilalţi auxiliari ai justiţiei, nu se pot prevala de înlesnirile prevăzute de articolul 8 din Statut, privitoare la utilizarea limbei materne.

Articolul XVIII (Art. 9 din Statut)

Pînă la publicarea unui nou recensămînt oficial, Ministerul Justiției stabilește pe baza recensămîntului anului 1930 sau a datelor demografice oficiale ulterioare, tribunalele și judecătoriile ale căror circumscripții au cel puțin 30 la sută populație de limbă maternă, alta decît cea română.

Articolul XIX (Art. 10 din Statut)

Autoritățile comunale și județene în a căror circumscripție teritorială, potrivit ultimului recensămînt, numărul cetățenilor de limbă maternă comună, alta decît cea română, este de cel puțin 30 la sută din totalul locuitorilor acelei circumscripții, sînt obligate a accepta orice fel de scripte din partea locuitorilor ce formează cota de 30 la sută, în limba lor maternă, fără a pretinde ca aceștia să prezinte și o traducere în limba oficială a Statului.

Ori de cîte ori cererile introduse la autoritățile comunale și județene vor fi înaintate spre rezolvare altor autorități publice decît cele prevăzute la alineatul precedent, ele vor fi însoțite de o traducere în limba oficială a Statului, făcută de autoritatea unde a fost depusă cererea.

Modalitățile traducerii petițiilor în limba oficială se stabilesc de către Ministerul Afacerilor Interne.

Articolul XX (Art. 10 din Statut)

Autoritățile prevăzute la articolul precedent sînt obligate a se pronunța asupra scriptelor înaintate, în limba maternă a petiționarului, de asemenea sînt obligate să asculte partea în limba ei maternă.

Articolul XXI (Art. 10 din Statut)

În consiliile comunale și județene membrii aleși sau de drept reprezentînd naționalitățile cu un procentaj de cel puțin 30 la sută din totalul populației comunei sau județului respectiv, vor putea lua cuvîntul în limba lor maternă.

Articolul XXII (Art. 11 din Statut)

Ministerul Afacerilor Interne va stabili, pînă la publicarea unui nou recensămînt oficial, în baza recensămîntului din anul 1930 sau a datelor demografice oficiale ulterioare, comunele și județele cu procentajul prevăzut de articolul precedent.

Articolul XXIII (Art. 12 din Statut)

Magistrații și funcționarii instanțelor și autorităților administrative prevăzute de art. 9 și 11 din Statutul Naționalităților, vor trebui să cunoască și limba naționalităților respective și vor fi recrutați de preferință din sînul acestor naționalități.

Articolul XXIV (Art. 13 din Statut)

Numele localităților din țară, înserate în ziare sau publicații de orice fel, vor fi indicate în limba oficială a Statului.

În ziarele sau publicațiile periodice ce apar în altă limbă decît cea română, numele localităților din țară vor fi indicate și în limba română.

Articolul XXV (Art. 14 din Statut)

Numele de familie al fiecărui cetățean va trebui să fie scris în registrele și actele de stare civilă, cu respectarea întocmai a formei și ortografiei originale, dovedite cu actele oficiale personale ale celui interesat. Numele de botez, care nu are echivalent recunoscut în limba română trebuie scris cu ortografia neschimbată a limbii naționale respective.

Articolul XXVI (Art. 14 din Statut)

Numele patronimice schimbate, traduse sau denaturate în orice mod în baza legiuirilor, ordinelor administrative sau oricăror alte dispoziții, fie chiar și din eroare sau necunoașterea limbii naționalității respective, vor putea fi rectificate în forma lor originală, la cererea celor interesați, potrivit dispozițiunilor legale în vigoare.

Articolul XXVII (Art. 15 din Statut)

Numele străzilor în comunele cu cel puțin 30 la sută populație de altă limbă maternă decît cea română, se vor indica și în această limbă, prin traducerea exactă din limba română.

Prin stradă se înțelege orice cale de comunicație sau de acces public (șosea, bulevard, cale, stradelă, intrare, fundătură, etc.).

Articolul XXVIII (Art. 16 din Statut)

Orice funcționar public este obligat să cunoască limba oficială a Statului. Prin cunoașterea limbei oficiale se înțelege posedarea ei în mod corect și curent, atît verbal, cît și în scris.

Funcționarii publici, de orice categorie, numiți în baza diplomelor sau certificatelor eliberate de instituții de învățămînt recunoscute de Statul Român, nu vor putea fi supuși sub nici un motiv vreunui examen de limba română.

Articolul XXIX (Art. 17 din Statut)

Legile intervenite de la 23 August 1944, precum și regulamentele lor de aplicare, vor fi traduse în colecție oficială în limbile acelor naționalități conlocuitoare, care reprezintă cel puțin 5 la sută din populația totală a țării, conform ultimului recensămînt.

Regulamentele, ordonanțele și comunicatele autorităților locale se vor publica și în limba naționalităților conlocuitoare care constituiesc cel puțin 30 la sută din populația județului sau localității respective.

Secția II-a. Dispoziții privitoare la învățămînt

Articolul XXX (Art. 18 din Statut)

Statul Român asigură învățămîntul în limba maternă prin școlile de Stat primare, secundare și superioare pentru naționalitățile conlocuitoare care posedă un număr suficient de școlari solicitanți și cu excepția localităților unde școlile particulare confesionale corespund acestei necesități. Corpul didactic în școlile de Stat sau secțiile lor, de altă limbă decît cea română, va fi recrutat de preferință din naționalitatea respectivă.

Articolul XXXI (Art. 19 din Statut)

Dispoziţiunile ce se aplică şcolilor particulare confesionale româneşti din Ardeal, se aplică şi şcolilor particulare confesionale ale naţionalităţilor.

Articolul XXXII (Art. 20 din Statut)

La examene, inclusiv bacalaureatul, atît în şcolile de Stat sau secţiile lor de altă limbă decît cea română, cît şi în şcolile particulare confesionale ale naţionalităţilor respective, elevii vor fi examinaţi în limba în care li s-au predat materiile, în afară de cazul că însuşi elevul doreşte să fie examinat în limba română.

Articolul XXXIV (Art. 18–22 incl. Statut)

Aplicarea dispoziţiunilor din prezenta secţiune se va face de către Ministerul Educaţiei Naţionale, în conformitate cu legile, regulamentele şi deciziunile respective.

Codul de procedură penală (în continuare **CPP**) conţine referiri asupra drepturilor lingvistice:

Articolul 7 — Limba în care se desfăşoară procesul penal

În desfăşurarea procesului penal se foloseşte limba română.

În faţa organelor judiciare din unităţile administrativ-teritoriale locuite şi de populaţie de altă naţionalitate decît cea română, se asigură folosirea limbii materne a acelei populaţii.

Articolul 8 — Folosirea limbii oficiale prin traducător

Părţilor care nu vorbesc limba în care se desfăşoară procesul penal li se asigură posibilitatea de a lua cunoştinţă de piesele dosarului şi dreptul de a vorbi în instanţă şi a pune concluzii prin traducător.

Articolul 128 — Cazurile şi procedura de folosire a experţilor

Cînd una din părţi sau o altă persoană care urmează să fie ascultată nu cunoaşte limba română, ori nu se poate exprima, iar organul de urmărire penală sau instanţa de judecată nu are posibilitatea de a se înţelege cu aceasta, îi asigură folosirea unui interpret. În cursul judecăţii părţile pot fi asistate şi de un interpret ales de ele.

Dispoziţiile alineatului precedent se aplică în mod corespunzător şi în cazul cînd unele dintre înscrisurile aflate în dosarul cauzei sau prezentate în instanţă sînt redactate într-o altă limbă decît cea română.

Constituţia României (în continuare **CR**) din 21 noiembrie 1991 acordă următoarele drepturi lingvistice:

Articolul 6 — Dreptul la identitate

(1) Statul recunoaşte şi garantează persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea şi la exprimarea identităţii lor etnice, culturale, lingvistice şi religioase.

Articolul 23 — Libertatea individuală

(5) Celui reţinut sau arestat i se aduc de îndată la cunoştinţă, în limba pe care o înţelege, motivele reţinerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoştinţă numai în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu.

Articolul 32 — Dreptul la învăţătură

(3) Dreptul persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale de a învăţa limba lor maternă şi dreptul de a putea fi instruite în această limbă sînt garantate; modalităţile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

Articolul 127 — Dreptul la interpret

(1) Procedura judiciară se desfăşoară în limba română.

(2) Cetăţenii aparţinînd minorităţilor naţionale, precum şi persoanele care nu înţeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua la cunoştinţă de toate actele şi lucrările dosarului, de a vorbi în instanţă şi de a pune concluzii, prin interpret; în procesele penale acest drept este asigurat în mod gratuit.

Legea administraţiei publice locale (**nr. 69**, în continuare **LAPL**) din 28 noiembrie 1991 este restrictivă:

Articolul 26

(2) Lucrările şedinţelor se desfăşoară în limba oficială a statului.

Articolul 30

În unităţile administrativ-teritoriale în care minorităţile naţionale au o pondere însemnată, hotărîrile se aduc la cunoştinţa cetăţenilor şi în limba acestora.

Articolul 54

În raporturile dintre cetăţeni şi autorităţile administraţiei publice locale se foloseşte limba română.

Cetăţenii aparţinînd minorităţilor naţionale, în raporturile lor cu autorităţile administraţiei publice locale şi serviciile acestora, se pot adresa oral sau în scris şi în limba lor maternă. Cererile şi actele prezentate în scris vor fi însoţite de traducerea lor autentificată în limba română.

În cazul în care reprezentantul autorităţii publice sau funcţionarul acesteia nu cunoaşte limba minorităţii respective, se va folosi un interpret.

Legea învăţămîntului (**nr. 84**, în continuare **LÎ**) din 1995 are următoarele prevederi:

Articolul 8

(1) Învăţămîntul de toate gradele se desfăşoară în limba română. În fiecare localitate se organizează şi funcţionează clase cu limba de predare română.

(2) Dreptul persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale de a învăţa limba lor maternă şi de a putea fi instruite în această limbă sînt garantate, în condiţiile prezentei legi.

(3) Studiul şi însuşirea în şcoală a limbii române, ca limbă oficială de stat, sînt obligatorii pentru toţi cetăţenii români, indiferent de naţionalitate.

(4) Atît în învăţămîntul de stat, cît şi în cel particular, documentele şcolare oficiale se întocmesc în limba română.

Articolul 12

(2) Organizarea şi conţinutul învăţământului nu pot fi structurate după criterii exclusiviste şi discriminatorii de ordin ideologic, politic, religios sau etnic. Nu sînt considerate a fi structurate după criterii exclusiviste şi discriminatorii unităţile şi instituţiile de învăţămînt create din nevoi de ordin religios sau lingvistic, în care predarea corespunde alegerii părinţilor sau tutorilor legali instituiţi ai elevilor.

Articolul 22

(1) Studiile gimnaziale se încheie cu susţinerea unui examen de capacitate, structurat pe baza unei metodologii elaborate de Ministerul Învăţămîntului la următoarele discipline: Limba şi literatura română, Matematică, Istoria românilor şi Geografia României. Elevii aparţinînd minorităţilor naţionale care frecventează cursurile gimnaziale în limba maternă susţin şi o probă la Limba şi literatura maternă.[...]

Articolul 25

(4) Concursul de admitere în liceu constă din următoarele probe:

b) Limba şi literatura maternă — scris, probă susţinută de candidaţii care se înscriu la concursul de admitere pentru clase cu limbi de predare ale minorităţilor naţionale.

Articolul 26

(1) Studiile liceale se încheie cu un examen de bacalaureat, diversificat în funcţie de profilul liceului, de profilul clasei şi de opţiunea elevului. Examenul de bacalaureat constă din susţinerea următoarelor probe:

[...]b) Limba şi literatura maternă — scris şi oral, pentru elevii care au urmat studiile liceale într-o limbă a minorităţilor naţionale.[...]

d) Istoria românilor — oral.[...]

Articolul 41

(2) Integrarea şcolară a copiilor cu cerinţe educative speciale se realizează prin unităţi de învăţămînt special, în grupe şi clase speciale din unităţi preşcolare şi şcolare obişnuite, sau în unităţi de învăţămînt obişnuite, inclusiv în unităţi cu predare în limbile minorităţilor naţionale.[...]

Capitolul XII. Învăţămîntul pentru persoanele aparţinînd minorităţilor naţionale

Articolul 118

Persoanele aparţinînd minorităţilor naţionale au dreptul să studieze şi să se instruiască în limba maternă la toate nivelurile şi formele de învăţămînt, în condiţiile prezentei legi.

Articolul 119

(1) În funcţie de necesităţile locale, se pot organiza la cerere, în condiţiile legii, grupe, clase, secţii sau şcoli cu predarea în limbile minorităţilor naţionale.

(2) Alineatul (1) al acestui articol se va aplica fără a se aduce atingere învăţării limbii oficiale şi predării în această limbă.

Articolul 120

(1) Limba şi literatura română se predau în învăţămîntul primar după programe de învăţămînt şi manuale şcolare elaborate în mod special pentru minoritatea respectivă. În învăţămîntul gimnazial şi liceal, Limba şi literatura română se predau după programe de învăţămînt şi manuale şcolare identice cu cele pentru clasele cu predare în limba română.

(2) În învăţămîntul gimnazial şi liceal, Istoria românilor şi Geografia României se predau în limba română, după programe şi manuale identice cu cele pentru clasele cu predare în limba română. Examinarea la aceste discipline se face în limba română. În învăţămîntul primar, aceste discipline se predau în limba maternă.

Articolul 121

Elevilor aparţinînd minorităţilor naţionale care frecventează unităţi de învăţămînt cu predarea în limba română li se asigură, la cerere şi în condiţiile legii, ca disciplină de studiu, limba şi literatura maternă, precum şi istoria şi tradiţiile minorităţii respective.

Articolul 122

(1) În învăţămîntul de stat profesional, liceal — tehnic, economic, administrativ, agricol, silvic, agronom — cît şi în învăţămîntul postliceal, pregătirea de specialitate se face în limba română, asigurîndu-se, în funcţie de posibilităţi, însuşirea terminologiei de specialitate şi în limba maternă.

(2) În învăţămîntul medical universitar de stat, în cadrul secţiilor existente, pregătirea de specialitate se poate face în continuare în limba maternă, cu obligaţia însuşirii terminologiei de specialitate în limba română.

Articolul 123

În învăţămîntul universitar de stat se pot organiza, la cerere şi în condiţiile prezentei legi, grupe şi secţii cu predarea în limba maternă pentru pregătirea personalului necesar în activitatea didactică şi cultural-artistică.

Articolul 124

În învăţămîntul de toate gradele, concursurile de admitere şi examenele de absolvire se susţin în limba română. Concursurile de admitere şi examenele de absolvire pot fi susţinute în limba maternă la şcolile, clasele şi specializările la care predarea se face în limba maternă respectivă, în condiţiile prezentei legi.

Articolul 125

Ministerul Învăţămîntului asigură, în limba de predare, pregătirea şi perfecţionarea personalului didactic, precum şi manuale şcolare şi alte materiale didactice.

Articolul 143

2. În structura inspectoratelor şcolare judeţene cu învăţămînt şi în limbile minorităţilor naţionale sînt cuprinşi şi inspectori şcolari pentru acest învăţămînt.

Articolul 154

(5) Candidatul la concursul pentru ocuparea unui post didactic cu predare în altă limbă decît aceea în care şi-a făcut studiile superioare, susţine, în faţa unei comisii de specialitate, un test de cunoaştere a limbii în care urmează să facă predarea.[...]

Oraşul Tîrgu-Mureş a apărut ca un tîrg al secuilor (cu denumirea latină de Novum Forum Siculorum) în jurul anului 1300. În decursul secolelor, a fost un centru cultural maghiar în zona central-estică a Transilvaniei. Conform ultimului recensămînt (1992), populaţia oraşului este alcătuită din 84.493 (51,4%) maghiari, 75.851 (46,1%) români, 3.259 (2,0%) romi, 558 (0,3%) germani, 156 evrei, 128 alte naţionalităţi.

În jurul oraşului au existat atît comunităţi româneşti, maghiare, săseşti, rome, cît şi zone mixte din punct de vedere lingvistic. Componenţa etnică a judeţului în 1992 a fost următoarea: 317.541 (52,1%) români, 252.651 (41,4%) maghiari, 34.798 (5,7%) romi, 4.588 (0,7%) germani, 199 evrei, 276 alte naţionalităţi.

Astfel maghiarii trăiesc în mod tradiţional şi în număr semnificativ atît în oraş, cît şi în judeţ, satisfăcînd cele două condiţii prevăzute de documentele internaţionale referitoare la drepturile minorităţilor. Procentul celorlaltor minorităţi este scăzut. Dintre ele, romii (datele statistice referitoare la această minoritate nu sînt concludente), germanii (7,8% din populaţia judeţului în 1930) şi evreii (2,7% din populaţia judeţului în 1930) pot fi considerate ca grupuri etnice tradiţionale în zonă.

În aceste condiţii, respectarea drepturilor lingvistice ale maghiarilor din Tîrgu-Mureş, atît în cadrul instituţiilor locale, cît şi în cadrul celor regionale (judeţene) este obligorie, conform tratatelor internaţionale semnate de România şi a legislaţiei interne. Deşi procentul populaţiei de romi nu atinge un nivel ridicat, judeţul Mureş se află pe primul loc în ţară privind numărul celor care s-au declarat ca aparţinînd acestui grup etnic. Astfel, în cazul în care Guvernul României acceptă ideea de a acorda drepturi lingvistice romilor (ca fiind — după estimări — cea mai numeroasă minoritate din România, dar care nu locuieşte compact în nici-o regiune), în judeţul Mureş se vor face primii paşi.

Folosirea liberă a limbii minoritare în privat şi în public, în scris şi oral a fost o problemă mult disputată în presă. Prefecţii Ioan Racolţa (PDSR) şi Gavrilă Ţîru (PUNR) au atacat vehement primarii municipiului Tîrgu-Mureş — pe Victor Nagy respectiv Imre Fodor — pentru discursurile lor publice în care au inclus şi expuneri în limba maghiară. Ei au argumentat cu art. 13 din **CR**, care prevede că *în România, limba oficială este limba română*. Sub acelaşi pretext, unele firme nu au primit avizul Serviciului automatizări şi disciplina în construcţii din cadrul Consiliului local Tîrgu-Mureş pentru a putea fi expuse. Refuzurile menţionau: *„textul* [firmei] *trebuie să* [...] *respecte prevederile Constituţiei"*.

Necesitatea de a reintroduce bilingvismul în Tîrgu-Mureş are şi rădăcini în trecutul acestui oraş. După Adunarea Naţională de la Alba Iulia, cetăţenii oraşului au sperat în respectarea **Rezoluţiunii** proclamate în 1 decembrie 1918, care la punctul III.1 garanta:

Deplină libertate naţională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra şi judeca în limba sa proprie prin indivizi din sînul său [...].

Tratatul între Principalele Puteri Aliate şi Asociate şi România, semnat după terminarea primului război mondial, garanta drepturi lingvistice:

Articolul 8

[...]

Nu se va legifera nici o restricţie împotriva folosirii libere de către orice cetăţean român a oricărei limbi, fie în relaţiile private sau comerciale, fie în probleme de religie, de presă sau publicaţii de orice natură, fie în reuniunile publice.

În pofida stabilirii de către Guvernul român a unei limbi oficiale, se vor da înlesniri rezonabile cetăţenilor români de altă limbă decît româna, pentru utilizarea limbii lor fie oral, fie în scris, în faţa tribunalelor.

Articolul 9

Cetăţenii români aparţinînd minorităţilor etnice, religioase sau de limbă se vor bucura de acelaşi tratament şi de acelaşi garanţii de drept şi de fapt ca şi ceilalţi cetăţeni români. Ei vor avea special dreptul de a-şi crea, conduce şi controla propriile cheltuieli ale instituţiilor de binefacere, religioase sau sociale, ale şcolilor şi altor aşezăminte de educaţie, cu dreptul de a folosi în cadrul lor, în mod liber, propria lor limbă şi de a-şi exercita liber religia.

Articolul 10

În materie de învăţămînt public, Guvernul român va acorda în oraşele ăi districtele în care locuieşte o proporţie considerabilă de cetăţeni români de altă limbă decît cea română, înlesniri adecvate pentru a asigura ca în şcolile primare instrucţia să fie oferită în propria lor limbă copiilor acestor cetăţeni români. [...]

Articolul 11

România consimte să acorde sub controlul Statului român, comunităţilor de secui şi saşi, în Transilvania, autonomie locală în ceea ce priveşte chestiunile religioase şi şcolare.

Nerespectarea acestor obligaţii a frustrat populaţia maghiară, pentru care singura soluţie în a-şi obţine drepturile părea a fi modificarea graniţelor României în favoarea Ungariei — ceea ce a şi avut loc la septembrie 1940.

După cel de-al doilea război mondial, **L. 86** şi **R. 12** ofereau garanţia respectării drepturilor lingvistice, iar **Constituţia** din 1948, prin art. 24, a întărit aceste garanţii:

În Republica Populară Română se asigură naţionalităţilor conlocuitoare dreptul de folosire a limbei materne şi organizarea învăţămîntului de toate gradele în limba maternă. Administraţia şi justiţia, în circumscripţiile locuite şi de populaţii de altă naţionalitate decît cea română, vor folosi oral şi scris şi limba naţionalităţii respective sau din altă naţionalitate, care cunosc limba populaţiei locale.

Orașul Tîrgu-Mureș a devenit reședința Regiunii Autonome Maghiare Mureș (între 1953-68), unde, chiar dacă nu a existat o reală autonomie, principiul bilingvismului s-a respectat. După desființarea Regiunii Autonome, situația s-a degradat lent, treptat, în mod programat. Datorită modificării structurii populației, prin aducerea unor mase semnificative de oameni din afara Transilvaniei, au apărut conflicte lingvistice (anterior, românii din Tîrgu-Mureș înțelegeau limba maghiară, astfel folosirea acestei limbi nu a provocat frustrări).

Modul în care s-a redus bilingvismul local a fost reflectat prin modificarea inscripțiilor bilingve. Autoritățile nu au avut curajul de a schimba plăcuțele bilingve, dar, în urma modificării denumirii străzilor sau în zonele unde au apărut cartiere noi, plăcuțele afișate erau scrise numai în limba română. La fel, treptat, s-au schimbat și persoanele vorbitoare de limbă maghiară din instituțiile publice, iar în școli a crescut numărul claselor de limbă română, disproporțional cu creșterea acestei populații.

Revoluția din decembrie 1989, pentru populația maghiară a orașului, a însemnat și renașterea speranțelor de a remedia ceea ce s-a distrus în timpul dictaturii comuniste: restabilirea învățămîntului de limbă maternă inclusiv prin instituții sine-stătătoare, reintroducerea bilingvismului în administrație ș.a. Evenimentele din 19-20 martie au dovedit însă existența unei frustrări — datorate în primul rînd ignoranței — a unei însemnate părți din populația românească a orașului Tîrgu-Mureș. Discursul naționalist a devenit o armă politică în mîna partidelor politice, folosită din plin de partidele aflate la guvernare pînă la alegerile din noiembrie 1996. În urma schimbărilor politice, prin care Uniunea Democrată a Maghiarilor din România a devenit partid de guvernămînt, legislația privind drepturile lingvistice s-a schimbat în mod semnificativ, dar numai prin ordonanțe de urgență. Modul în care unii politicieni, aparținînd chiar partidelor din arcul guvernamental, s-au manifestat față de aceste ordonanțe, dovedește că problemele legate de multilingvism vor fi încă multă vreme în centrul disputelor.

Învățămîntul în limba minorităților naționale

În domeniul învățămîntului, probleme apar la învățămîntul secundar (predarea unor materii — Geografia României și Istoria românilor în limba română — astfel la examenul de capacitate după terminarea celor opt clase, din totalul de cinci materii trei sînt verificate în limba română), la învățămîntul tehnic (conform **LÎ**, învățămîntul tehnic se desfășoară în exclusivitate în limba română), la învățămîntul universitar (unde doar la unele secții se desfășoară învățămîntul în limba maghiară, în cazul predării în limba română nu se garantează însușirea termenilor în limba maghiară).

Istoria și cultura maghiară nu este obiect de studiu, nu au fost elaborate manuale, programe analitice, deși **LÎ** se referă în mod expres la această disciplină. Istoria românilor (și nu a României) nu reflectă și istoria altor grupuri etnice.

Proiectul planului de școlarizare la clasa a IX-a de liceu și anul I școli profesionale, pentru anul școlar 1997–1998, oferă un număr de 106 de clase (cu 2210 de elevi) cu predare în limba română și 29 de clase cu predare în limba maghiară (cu 680 de elevi). Astfel se poate estima că mai mult de jumătate din tinerii cu limbă maternă maghiară din Tîrgu-Mureș învață din clasa a IX-a în limba română. Patru școli sînt exclusiv cu predare în limba română (Grupul Școlar Sanitar, Grupul Școlar Economic-Administrativ, Grupul Școlar Agricol și Școala Profesională de Transport Auto), și nu există învățămînt fără frecvență în limba maghiară.

Învățămîntul particular în limba maghiară este subordonat unor instituții de învățămînt din Ungaria, care nu au primit avizul Ministerului de Învățămînt, astfel diplomele obținute la aceste forme de învățămînt se recunosc doar în urma unui examen de stat (din moment ce programa de pregătire a viitorilor învățători — la școala particulară — nu include și limba și literatura română, deși ele sînt discipline în clasele I–IV —, măsura de a-i examina din aceste materii este normală).

Principiul examinării în limba de predare se respectă la toate nivelele de învățămînt. Deși **LÎ** nu prevede admiterea în limba maghiară pentru învățămîntul superior de limbă română, anual, hotărîrile Ministerului Învățămîntului au corectat această lipsă a legii.

În cadrul Inspectoratului școlar județean nu există un organ de control al măsurilor adoptate pentru dezvoltarea predării limbilor minoritare. Conform **LÎ**, există însă inspectori școlari pentru acest învățămînt.

Limba maternă în justiție

Conform **CP**, în cadrul cazurilor penale, acuzatul, dacă nu înțelege limba română, este informat și în limba maternă asupra acuzațiilor, iar, prin translator, se poate apăra în limba maghiară. Se acceptă probe în limba maghiară, care sînt traduse în limba română. Administrarea actelor nu poate fi făcută decît în limba română. La fel, și sentința se comunică numai în limba română, nu se acordă traducere oficială gratuită în limba maghiară. În afara cazurilor penale, orice document, exprimare în limba maternă se traduce doar contra cost.

Cum nu există la procese translatori angajați, în cazurile penale traducerea pentru inculpat se soluționează pe moment, în măsura posibilităților. Ori judecătorul vorbește în maghiară și traduce, ori unul dintre avocați este rugat să facă acest lucru, eventual cineva din sală.

Monitorul oficial al României, prin care sînt publicate legile și decretele, apare și în limba maghiară — dar abonamentul anual pentru versiunea română (cu 380 de apariții pe an) este cu 46% mai ieftină, decît cea maghiară (cu doar 190 de apariții pe an).

Limba maternă în administrație și servicii publice

Folosirea limbii maghiare în administrație și servicii publice este latura cea mai deficitară a respectării drepturilor lingvistice în Tîrgu-Mureș. Chiar și ideea de a angaja un personal vorbitor de limbă maghiară duce la dispute și conflicte dintre reprezentanții locali ai partidelor din guvernămînt. Astfel, prefectul Dorin Florea (PNȚCD) a contestat la începutul lunii aprilie dreptul primarului Imre Fodor (UDMR) de a supune examenului cunoștințele de limbă maghiară ale persoanelor care s-au prezentat pentru ocuparea unor posturi de relații cu publicul, considerînd că această măsură este o discriminare negativă a candidaților români. Ulterior, reprezentanții prefecturii au afirmat că prin măsurile luate de Primărie, această instituție ar fi „cu un pas în fața legilor României". Prefectul, deși inițial afirmase acest lucru, nu a înaintat contestație împotriva concursului. Limba maghiară se folosește în relațiile cu publicul de către administrații și diferite servicii doar în cazul în care funcționarul, din întîmplare, cunoaște limba maghiară. În mod oficial, toate petițiile trebuie adresate în limba română, ca și documentele anexate, sau cu traducere al cărei cost este suportat de petiționar. Chiar și la petițiile adresate în limba maghiară se răspunde în limba română.

Angajații Primăriei care vorbesc, pe lîngă limba română, și cea maghiară, folosind ambele limbi în raporturile lor cu populația, nu primesc spor la salarii.

Comunicările oficiale, hotărîrile primăriei sau prefecturii uneori sînt comunicate bilingv, alteori numai în limba română. În dezbaterile comisiilor nu poate fi folosită limba maghiară.

Inscripționarea bilingvă, generală pînă în anii '70, s-a schimbat treptat, cu construirea noilor cartiere și cu modificarea vechilor denumiri de străzi — noile inscripții conțineau doar texte în limba română. În cursul evenimentelor din 19–20 martie 1990, o bună parte a inscripțiilor bilingve au fost distruse (cea maghiară a fost vopsită), ele fiind înlocuite cu alte inscripții, doar în limba română. Actualmente doar cîteva străzi mai poartă inscripți bilingve. Inscripționarea bilingvă a localității Tîrgu-Mureș, ca urmare a modificării **LAPL**, a creat tensiuni în municipiu. Partea inferioară a tăbliței, unde apărea *„Marosvásárhely"* a fost mîzgălită de repetate ori. La început poliția a refuzat orice intervenție de a opri aceste acte de distrugere a bunului public, după care lîngă fiecare tăbliță au fost puse santinele, cu polițișit înarmați. Amenzile aplicate persoanelor care au vopsit inscripțiile bilingve au fost doar simbolice (100-200 mii lei).

Mass-media în limba minorităților naționale

În mass-media locală există atît posturi de televiziune (*Antena 1* local, *Mureș–Maros TV*), cît și de radio (*Radio Tîrgu-Mureș*, *Contact*) care au în mod regulat emisiuni în limba maghiară (*Radio Tîrgu-Mureș* emite și în limba germană). Prin cablu se poate recepționa *Duna TV* și *MTV2*, posturi de televiziune din Ungaria. Există cotidiene, săptămînale, reviste lunare, trimestriale în limba maghiară. Unele dintre ele sînt parțial finanțate din buget.

Drepturile lingvistice în instituții de cultură

Instituțiile culturale din Tîrgu-Mureș reflectă pluralismul lingvistic al orașului. Astfel teatrul și teatrul de păpuși au secții maghiare, bibliotecile sînt dotate și cu cărți în limba maghiară, editurile scot cărți în limba maghiară, cît și traduceri ale scriitorilor maghiari în limba română.

Drepturile lingvistice în domeniul economic

În acest domeniu, limba maghiară este practic absentă, reducîndu-se la contactele vînzător–cumpărător. Produsele nu sînt inscripționate bilingv (în afara celor care provin din import), instrucțiunile de siguranță sînt utilizate în exclusivitate în limba română.

Dreptul la nume

Dreptul de a folosi în acte oficiale numele și prenumele în ortografia originală se lovește de incapacitatea autorităților de a utiliza o aparatură care poate pune semnele de punctuație conform ortografiei maghiare (în buletinul de identitate, spre exemplu, nici ortografia română nu se respectă, din motive similare).

Concluzii şi propuneri

Comparînd drepturile acordate prin tratate internaţionale, legislaţia internă şi practica din Tîrgu-Mureş, se observă diferenţe majore dintre ele:

Drepturi	Prevederi internaţionale	Prevederi interne	Practica
Folosirea liberă a limbii minoritare în privat şi în public, oral şi scris	**R. 1201**, art. 7, al. 1 **CC**, art. 10, al. 1; art. 11, al. 2	**L. 86**, art. 7 **R. 12**, art. IX–XII	Parţial
Învăţămîntul	**R. 1201**, art. 8, al. 1–2 **CC**, art. 14	**CR**, art. 32, al. 3 **LÎ**, art. 8, al. 2; art. 12; art. 118–119, art. 121	
preşcolar			
în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. a, al. i		Da
în parte în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. a, al. ii		
primar			
în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. b, al. i	**L. 86**, art. 18 **R. 12**, art. XXX	Da
în parte în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. b, al. ii		
predarea limbii minoritare	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. b, al. iii		Da
secundar			
în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. c, al. i	**L. 86**, art. 18 **R. 12**, art. XXX	
în parte în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. c, al. ii		Da
predarea limbii minoritare	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. c, al. iii		Da
tehnic		**LÎ**, art. 122	Interdicţie legală
în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. d, al. i		
în parte în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. d, al. ii		
predarea limbii minoritare	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. d, al. iii		
universitar			
în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. e, al. i	**L. 86**, art. 18; art. 22 **R. 12**, art. XXX; XXXIV **LÎ**, art. 123	Parţial
predarea limbii minoritare	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. e, al. ii		Nu
pentru adulţi			Nu
în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. f, al. i		
în parte în limba minorităţii	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. f, al. i		
predarea limbii minoritare	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. f, al. ii		
istoriei şi culturii minoritare	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. g **CC**, art. 12, al. 1	**LÎ**, art. 120, al. 3–4; art. 121	Nu, deşi legea prevede
particular	**CC**, art. 13		Da
Examinare în limba de predare		**L. 86**, art. 20 **R. 12**, art. XXXII **LÎ**, art. 124	Da
Pregătirea cadrelor didactice	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. h **R. 1203**, al. vi **CC**, art. 12, al. 2	**LÎ**, art. 125	Da

Drepturi	Prevederi internaţionale	Prevederi interne	Practica
Asigurarea manualelor în limba minoritară	**CC**, art. 12, al. 2	**LÎ**, art. 125	Da
Crearea unui organ de control al măsurilor adoptate în învăţămînt	**CEL**, art. 8, par. 1, pct. i		Nu prevede legea
Procedura penală în limba minoritară	**R. 1201**, art. 7. al. 3 **CC**, art. 10, al. 3	**CR**, art. 127	
informare asupra acuzaţiei		**CR**, art. 23, al. 5	Da
tot procesul	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. a, al. i	**CPP**, art. 7	Nu, deşi legea prevede
exprimarea acuzatului	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. a, al. ii	**L. 86**, art. 8, al. c **R. 12**, art. XVI **CPP**, art. 8; art. 128	Da
cererile şi probele	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. a, al. iii	**L. 86**, art. 8, al. a **R. 12**, art. XIV **CPP**, art. 128	Da
administrarea actelor	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. a, al. iv	**R. 12**, art. XV	Interdicţie legală
pronunţare asupra actelor		**L. 86**, art. 8, al. b	Nu, deşi legea prevede
Procedura civilă în limba minoritară	**R. 1201**, art. 7. al. 3	**CR**, art. 127	
tot procesul	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. b, al. i		Nu
exprimarea unei părţi	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. b, al. ii	**L. 86**, art. 8, al. c **R. 12**, art. XVI	Translator plătit
cererile şi probele	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. b, al. iii	**L. 86**, art. 8, al. a	Translator plătit
administrarea actelor		**R. 12**, art. XV	Interdicţie legală
pronunţare asupra actelor		**L. 86**, art. 8, al. b	Nu, deşi legea prevede
Contencios administrativ în limba minoritară	**R. 1201**, art. 7. al. 3		Nu
toată procedura	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. c, al. i		
exprimarea unei părţi	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. c, al. ii		
cererile şi probele	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. c, al. iii		
Traducerile în justiţie fără a plăti translaţia	**CEL**, art. 9, par. 1, pct. d		Parţial
Actele juridice valide şi dacă sînt întocmite într-o limbă minoritară	**CEL**, art. 9, par. 2		Nu
Textele legislative naţionale şi în limbile minoritare	**CEL**, art. 9, par. 3	**L. 86**, art. 17 **R. 12**, art. XXIX	Parţial
În adminsitraţie, servicii publice limba minoritară			
să fie utilizată în general	**CEL**, art. 10, par. 1, pct. a, al. i; par. 2, pct. a; par. 3, pct. a		Nu
să fie utilizată în relaţiile cu publicul	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. a, al. ii **R. 1201**, art. 7. al. 3 **CC**, art. 10, al. 2	**L. 86**, art. 10, al. c **R. 12**, art. XX **LAPL**, art. 54	Parţial
să fie utilizată prin petiţii şi răspunsuri	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. a, al. iii; par. 3, pct. b	**L. 86**, art. 10, al. a–b **R. 12**, art. XIX **LAPL**, art. 54	Cu traducere oficială plătită
să fie utilizată prin petiţii	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. a, al. iv; par. 2, pct. b; par. 3. pct. c	**LAPL**, art. 54	Cu traducere oficială plătită

Drepturi	Prevederi internaţionale	Prevederi interne	Practica
să fie acceptată în documente prezentate	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. a, al. v		Cu traducere oficială plătită
Texte admininstrative bilingve	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. b; par. 2, pct. c	**L. 86**, art. 17 **R. 12**, art. XXIX **LAPL**, art. 30	Parţial
Întocmirea documentelor în limbile minoritare	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. c; par. 2, pct. d		Nu
Folosirea şi a limbii minoritare în dezbaterile consiliilor	**CEL**, art. 10. par. 2, pct. e–f	**L. 86**, art. 10, al. d **R. 12**, art. XXI **LAPL**, art. 26, al. 2	Interdicţie legală
Folosirea toponimiei şi în limbile minoritare, inscripţionarea lor	**CEL**, art. 10. par. 1, pct. g; par. 5 **R. 1201**, art. [illegible]. al. 4 **CC**, art. 11, al. 3	**L. 86**, art. 13; art. 15 **R. 12**, art. XXIV; art. XXVII	Parţial
Traducere, interpretare la nevoie în administraţie	**CEL**, art. 10. par. 4, pct. a		Nu
Alegerea sau formarea funcţionarilor publici multilingvi	**CEL**, art. 10. par. 4, pct. b	**L. 86**, art. 12 **R. 12**, art. XXIII	Nu
Repartizarea agenţilor publici în zonele lor lingvistice	**CEL**, art. 10. par. 4, pct. c		Nu
Mijloace de comunicare	**R. 1201**, art. [illegible]. al. 1 **CC**, art. 9, al. 1–4		
o staţie de radiou	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. a, al. i–ii		Nu, doar staţia bilingvă
un canal TV	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. a, al. i–ii; pct. c, al. i		Nu, doar canale bilingve
emisiuni periodice în limba minorităţii	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. a, al. iii; pct. b, al. i; pct. c, al. ii		Da
difuzarea producţiilor în limbi minoritare	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. d		Da
un organ de presă	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. e, al. i		Da
articole în limbi minoritare	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. e, al. ii		Da
finanţarea presei în limbi minoritare	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. f, al. i–ii		Da
sprijinirea formării jurnaliştilor	**CEL**, art. 11. par. 1, pct. g		Nu
Recepţia liberă a programelor din alte ţări	**CEL**, art. 11. par. 2		Da
Garantarea libertăţii şi a pluralităţii mijloacelor de comunicare	**CEL**, art. 11. par. 3		Da
Încurajarea exprimării în limba minoritară	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. a		Parţial
Traducerea operelor produse în limba minoritară	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. b		Da
Traducerea operelor în limba minoritară	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. c		Da
Instituţiile culturale să integreze cunoaşterea şi folosirea limbii minoritare	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. d		Parţial
Personalul instituţiei culturale să cunoască limba minoritară	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. e		Parţial
Planificarea activităţilor culturale cu participarea reprezentanţilor limbii minoritare	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. f		Parţial
Instituţii de colectare, depozitare, prezentare şi publicare a operelor în limbi minoritare	**CEL**, art. 12. par. 1, pct. g		Da

Drepturi	Prevederi internaţionale	Prevederi interne	Practica
Servici de traducere în vederea menţinerii şi dezvoltării terminologiei specifice	**CEL**, art. 12, par. 1, pct. h **R. 1203**, al. i		Nu
Activităţi culturale în limba minoritară	**CEL**, art. 12, par. 2		Da
Înglobarea limbii minoritare în politica culturală pe plan extern	**CEL**, art. 12, par. 3		Nu
Excluderea interdicţiei privind folosirea limbii minoritare în documente referitoare la viaţa economică sau socială	**CEL**, art. 13, par. 1, pct. a–c		Da
Facilitarea folosirii limbilor minoritare în documente referitoare la viaţa economică sau socială	**CEL**, art. 13, par. 1, pct. d; par. 2, pct a		Nu
Folosirea limbii minoritare în instituţii economice şi sociale	**CEL**, art. 13, par. 2, pct. c		Nu
Instrucţiuni de siguranţă şi în limba minortăţii	**CEL**, art. 13, par. 2, pct. d–e		Nu
Contacte multilaterale între vorbitorii de aceeaşi limbă prin cooperare transfrontalieră	**CEL**, art. 14, pct. a–b		Parţial
Folosirea numelui şi prenumelui în ortografia originală	**CEL**, art. 10, par. 5 **R. 1201**, art. 7, al. 2 **CC**, art. 11, al. 1	**L. 86**, art. 14 **R. 12**, art. XXV–XXVI	Parţial

Cele mai mari neconcordanţe între legislaţia internă şi cea internaţională apar în domeniul folosirii limbii minoritare în raporturile cu autorităţile, cît şi în privinţa inscripţionării multilingve. Aceste deficienţe au fost eliminate — deocamdată — prin următoarele modificări ale **LAPL**, formulate în **Ordonanţa de urgenţă nr. 22/1997**:

Art. 23. *[...] În unităţile administrativ-teritoriale în care o minoritate naţională are o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor, ordinea de zi se aduce la cunoştinţa cetăţenilor şi în limba acesteia, la cerere.*

Art. 25. *[...] În consiliile locale în care consilierii unei minorităţi reprezintă cel puţin o treime din numărul consilierilor, la şedinţele de consiliu, la cerere, se poate folosi şi limba minorităţii respective. În aceste cazuri, primăria va asigura prezenţa unui traducător atestat.*

Art. 29. *[...] În condiţiile prevăzute la art. 23 al. 6, hotărîrile se aduc la cunoştinţă cetăţenilor şi în limba acelor minorităţi.*

Art. 55. *[...] În condiţiile prevăzute la art. 23 al. 6, în posturile care au, printre atribuţii, întreţinerea de relaţii cu publicul oral sau în scris, vor fi încadrate, în număr corespunzător, persoane care cunosc şi limba minorităţii respective.*

Art. 58. *[...] În condiţiile prevăzute la art. 23 al. 6, cetăţenii aparţinînd minorităţilor naţionale, în raporturile lor cu autorităţile administraţiei publice locale şi cu aparatul de lucru al acestora, se pot adresa, oral sau în scris, în limba lor maternă şi vor primi răspuns în aceeaşi limbă. De asemenea, în aceste localităţi autorităţile administraţiei publice locale vor asigura inscripţionarea denumirii localităţilor, a instituţiilor publice şi unităţilor publice şi unităţilor proprii, precum şi afişarea anunţurilor de interes public şi în limba minorităţii respective. [...]*

În cazul în care reprezentantul autorităţii publice sau funcţionarul acesteia nu cunoaşte limba minorităţii respective, se va folosi un traducător atestat, a cărui prezenţă va fi asigurată de primărie.

În domeniul învăţămîntului, se poate constata că se respectă prevederile internaţionale minimale privind predarea limbii materne, dar în domeniul educaţiei efective în limba minorităţilor apar deficienţe. Propunerile privind modificările **LÎ**, formulate în **Ordonanţa de urgenţă nr. 36/1997** soluţionează o mare parte din aceste deficienţe:

4. Articolul 8 va avea următorul cuprins:

„Art. 8. — (1) Învăţămîntul de toate gradele se desfăşoară în limba română. Acesta se desfăşoară, în condiţiile prezentei legi, şi în limbile minorităţilor naţionale, precum şi în limbi de circulaţie internaţională.

(2) În fiecare localitate se organizează şi funcţionează unităţi, clase sau formaţii de studiu cu limba de predare română, şi, după caz, cu predarea în limbile minorităţilor naţionale, ori se sigură şcolarizarea în limba maternă în alte localităţi.

(3) Studiul în şcoală al limbii române, ca limbă oficială de stat, este obligatoriu pentru toţi cetăţenii români, indiferent de naţionalitate. Planurile de învăţămînt trebuie să cuprindă numărul necesar de ore — şi, totodată, se vor asigura condiţiile — care să permită însuşirea limbii oficiale de stat.

(4) Atît în învăţămîntul de stat, cît şi în cel particular, documentele şcolare, nominalizate prin ordinul ministrului învăţămîntului, se întocmesc în limba română. Celelalte documente şcolare pot fi redactate în limba de predare. Unităţile şi instituţiile de învăţămînt pot efectua traduceri ale documentelor şcolare proprii."

5. Articolul 9 va avea următorul cuprins:

„Art. 9 — (1) Planurile învăţămîntului primar, gimnazial, liceal şi profesional includ religia ca disciplină şcolară.

Elevul, cu acordul părintelui sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia şi confesiunea.

(2) Cultele recunoscute oficial de către stat pot solicita Ministerului Învăţământului organizarea unui învăţământ specific corespunzător necesităţilor de pregătire a personalului de cult, precum şi înfiinţarea şi funcţionarea unor structuri de învăţământ laic, în sistemul naţional de învăţământ, sub coordonarea şi controlul Ministerului Învăţământului. Susţinerea materială acestor structuri se asigură de către cultul respectiv şi parţial de către stat, potrivit unor norme aprobate de Guvern. Cultele recunoscute oficial de către stat răspund de elaborarea planurilor de învăţământ şi a programelor analitice care se aprobă de Secretariatul de Stat pentru Culte şi de Ministerul Învăţământului." [...]

8. Alineatul (1) al articolului 22 va avea următorul cuprins:

„Art. 22 — (1) Studiile gimnaziale se încheie cu susţinerea unui examen naţional de capacitate, structurat pe baza unei metodologii elaborate de către Ministerul Învăţământului, la Limba şi literatura română, Matematică şi la o probă de cultură generală, cuprinzînd subiecte din discipline studiate. Elevii aparţinînd minorităţilor naţionale, care frecventează cursurile gimnaziale în limba maternă, susţin o probă la limba şi literatura maternă." [...]

11. Alineatele (1) şi (3) ale articolului 26 vor avea următoarul cuprins:

(1) Studiile liceale se încheie cu examen naţional de bacalaureat, diversificat în funcţie de profilul liceului, de profilul clasei şi de opţiunea elevului. Examenul naţional de bacalaureat constă în susţinerea următoarelor probe:

[...] b) Limba şi literatura maternă — scris şi oral, pentru elevii care au urmat studiile liceale într-o limbă a minorităţilor naţionale; [...]

d) Istoria românilor — oral. [...]

34. Articolul 118 va avea următorul cuprins:

„Art. 118 — Persoanele aparţinînd minorităţilor naţionale au dreptul să studieze şi să se instruiască în limba maternă, la toate tipurile, nivelurile şi formele de învăţămînt, în condiţiile prezentei legi."

35. Alineatele (1) şi (2) ale articolului 120 vor avea următorul cuprins:

„Art. 120 — (1) Disciplina Limba şi literatura română se predă în învăţămîntul primar şi gimnazial după programe de învăţămînt şi manuale şcolare elaborate în mod special pentru minoritatea respectivă. În învăţămîntul liceal, disciplina Limba şi literatura română se predă după programe de învăţămînt şi manuale şcolare identice cu cele pentru clasele cu predare în limba română.

(2) În învăţămîntul primar, disciplinele Istoria românilor şi Geografia României se predau în limba maternă, după programe şi manuale identice cu cele pentru clasele cu predarea în limba română, cu obligaţia transcrierii şi însuşirii toponimiei şi a numelor proprii româneşti în limba română."

36. Articolul 122 va avea următorul cuprins:

„Art. 122 — În învăţămîntul de stat profesional, liceal şi postliceal de specialitate predarea se poate face în limba maternă, la cerere, în condiţiile legii, cu obligaţia însuşirii terminologiei de specialitate în limba română."

37. Articolul 123 va avea următorul cuprins:

„Art. 123 — (1) În învăţămîntul universitar de stat se pot organiza, în condiţiile legii, la cerere, grupe, secţii, colegii, facultăţi şi instituţii de învăţămînt cu predarea în limba maternă. În acest caz, se va asigura însuşirea terminologiei de specialitate în limba română."

38. Articolul 124 va avea următorul cuprins:

„Art. 124 — În învăţămîntul de toate gradele şi nivelurile, probele de admitere şi probele examenelor de absolvire pot fi susţinute în limba în care au fost studiate disciplinele respective, în condiţiile legii." [...]

59. Articolul 180 va avea următorul cuprins:

„Art. 180 — Asupra dreptului copilului minor de a urma învăţămîntul obligatoriu în limba română sau în limba unei minorităţi naţionale hotărăşte părintele sau tutore.

Pe baya tabelului comparativ se observă că prevederile acestor ordonanţe sînt în concordanţă cu reglementările internaţionale, şi se impune adoptarea lor sub formă de lege.

Anexă*

1. Atacuri împotriva alocuțiunii bilingve a primarului municipiului Tîrgu-Mureș, Fodor Imre, cu ocazia dezvelirii statuii lui Emil Dandea, 18 august 1996

- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 3075 din 20 august 1996) adresat primarului Fodor Imre
- Articol din Adevărul (Arad), 21 august 1996

2. Schimb de scrisori referitor la angajarea unor persoane la oficiul relații cu publicul și mass-media, avînd cunoștință de limbă română, maghiară și o limbă de circulație internațională

- Anunțul concursului
- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 1385 din 7 aprilie 1997) adresat primarului Fodor Imre
- Scrisoarea Ligii Pro Europa (nr. 647 din 9 aprilie 1997) adresat prefectului Dorin Florea
- Scrisoarea Primăriei Tîrgu-Mureș (nr. 5349 din 18 aprilie 1997) adresat prefectului Dorin Florea
- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 1759 din 2 mai 1997) adresat primarului Fodor Imre
- Scrisoarea Guvernului României, Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale (nr. 23/335 din 15 mai 1997) adresat primarului Fodor Imre
- Scrisoarea Primăriei Tîrgu-Mureș (nr. 9314 din 10 iulie 1997) adresat prefectului Dorin Florea

3. Schimb de scrisori referitor la inscripționarea bilingvă a municipiului Tîrgu-Mureș

- Dispoziția nr. 202 din 13 iunie 1997 a primarului Fodor Imre
- Anunț de presă referitor la inscripționarea bilingvă a municipiului Tîrgu-Mureș, 26 iunie 1997
- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 2267 din 27 iunie 1997) adresat primarului Fodor Imre
- Scrisoarea Primăriei Tîrgu-Mureș (nr. 9256 din 9 iulie 1997) adresat prefectului Dorin Florea
- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 2582 din 11 iulie 1997) adresat secretarului de stat Grigore Lăpușanu
- Scrisoarea Departamentului pentru Administrația Publică Locală (nr. 19a/3438 din 17 iulie 1997) adresat prefectului Dorin Florea
- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 2680 din 18 iulie 1997) adresat primăriilor comunale, orășenești și municipale
- Scrisoarea Primăriei Tîrgu-Mureș (nr. 9862 din 19 iulie 1997) adresat secretarului general Remus Opriș
- Scrisoarea Secretariatului General al României (nr. 15/4539 din 24 iulie 1997) adresat prefectului Dorin Florea
- Scrisoarea Prefecturii Județului Mureș (nr. 2822 din 31 iunie 1997) adresat primarului Fodor Imre
- Scrisoarea Poliției Municipiului Tîrgu-Mureș (nr. 100.095 din 15 octombrie 1997) adresat Primăriei Municipiului Tîrgu-Mureș
- Acțiune în justiție lansată de Uniunea Vatra Românească împotriva primarului Fodor Imre, 1 iulie 1997

---

* Această anexă conține doar o parte a scrisorilor și documentelor emise de diferite autorități referitor la problema bilingvismului.

ROMANIA
PREFECTURA JUDETULUI MURES
Nr. 3075 din 2o august 1996

CATRE

CONSILIUL LOCAL TIRGU MURES
- Domnului primar FODOR EMERIC CAROL -

Vă facem cunoscut că potrivit art.13 din Constituţia României, în România, limba oficială este limba română. Totodată este de relevat că potrivit art.58 din Legea nr.69/1991 privind administraţia publică locală, în raporturile dintre cetăţeni şi autorităţile administraţiei publice locale se foloseşte limba română.

Persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale li s-a recunoscut şi garantat prin Constituţia României dreptul la păstrarea, la dezvoltarea şi la exprimarea identităţii lor etnice, culturale, lingvistice şi religioase, dar acest lucru trebuie să se facă şi să fie exercitat cu bună credinţă, cu respectarea prevederilor constituţionale şi a legilor ţării.

Având în vedere cele de mai sus, raportat la intervenţia dv. în limba maghiară din 18 august 1996, cu ocazia manifestărilor oficiale legate de dezvelirea Statuii lui Emil Aurel Dandea, manifestări la care dv. aţi participat ca invitat, în calitate de autoritate publică, considerăm că atitudinea dv. a fost total greşită, ilegală şi anticonstituţională, putând duce la crearea artificială de tensiuni interetnice.

Faţă de această situaţie şi cum potrivit art.51 din Constituţie, respectarea legii fundamentale a ţării şi a celorlalte legi este obligatorie, vă punem în vedere ca pe viitor să vă abţineţi de la asemenea fapte, în caz contrar urmând să procedăm la luarea măsurilor legale ce se impun.

Intrucât din informaţiile pe care le deţinem rezultă intenţia dv. de a proceda la inscripţionarea bilingvă a denumirilor de străzi, vă atenţionăm că asemenea fapte sunt contrare legii şi ca atare vom proceda conform art.12 şi 111 din Legea nr.69/1991.

ROMANIA MURES PREFECTURA JUDETULUI

PREFECT,
Gavril Ţîru

2 ex.

ADEVĂRUL
OTIDIAN INDEPENDENT ARA
r. 1867 • Miercuri, 21 august 1996 • 12 pagini • 500 lei • ISSN
LACREARILE SI | Rapid si F.C. | Prin stăruinta unui cor

Insolenţa unui pui de grof

Cu stupefacţie aflăm şi vedem cum la Tg. Mureş, în inima unei ţări care se numeşte România, un primar sau o lepădătură de origine maghiară, după ce băiguie cu chiu cu vai câteva cuvinte în limba română la o solemnitate oficială, în prezenţa unei asistenţe majoritare româneşti, lipsit de elementarul bun simţ, sfidând cu aroganţă de grof o ţară întreagă şi un popor mai mult decât tolerant, îşi permite continuarea spiciului în limba maghiară.

Într-un stat în care există o singură limbă oficială, iată că un vierme, căruia i se permite să-şi târâie existenţa gretoasă fără a fi strivit precum s-ar cuveni, îşi permite (în numele cărei democraţii, oare?) să ne jignească, să ne terfelească, să ne umilească, mizând pe lipsa de replică a organelor abilitate.

Într-adevăr de şase ani, reprezentanţii unui partid etnic (nu masa, nu gloata, nu turma) cu cea mai autentică şi evidentă agresivitate fascistă, sapă la temelia statului unitar român cu cazmale româneşti şi uneori chiar cu forţă de muncă românească.

Europa ştie şi vede. America ştie şi vede, noi vedem şi acceptăm această desfăşurare de venin şi de bale a unor animale care nu mai pot fi numite oameni. Împotriva lor nu se iau măsuri pentru că noi facem abstracţie de existenţa unei Constituţii pe care ei nu au votat-o şi chiar unii dintre români (alte lepădături) nu au votat-o. Şi atunci mai e de mirare când grupuri masive, cu boli grave în sângele lor revanşard, an de an, în zi frumoasă de Martie sărbătoresc aici, în România, o revoluţie care aparţine altei ţări şi un criminal din ordinul căruia au fost asasinaţi aproape 50.000 de români şi au fost rase de pe suprafaţa pământului (româneşc) 200 de sate ale acestui Ardeal năpăstuit?!

În Arad există o statuie cu 13 (cifră fatidică) generali, din care se pare că vreo patru au asasinat în masă oameni nevinovaţi numai pentru faptul că erau români. Oare în numele cărei toleranţe, în fiecare an, chiar aici în urbea noastră, se admit aceste acte de sfidare; de încălcare a demnităţii unui popor care pentru faptul că are suflet şi pentru faptul că are inimă şi le-am dat casă şi masă acestor nemernici, ne calcă în picioare şi ne aştern culcuşul în grajd, pe paie, iar ei, MUŞAFIRII, se lăfăiesc grohăind în camera oaspeţilor de peste o mie de ani.

Revenind la cazul de la Tg. Mureş, când i s-a atras atenţia în mod civilizat şi în termeni moderaţi de către patriotul român Gh. Funar, asupra incalificabilului gest, comis atunci şi acolo, acesta, adică viermele, adică primarul înfăşurat în tricolorul românesc, adică lepădătura, cu aceeaşi lipsă de bun simţ şi de respect faţă de statul român, faţă de poporul român, califică gestul acestuia ca o ieşire extremistă a unui om bolnav de naţionalism extremist.

Rămâi crucit, fără replică pentru moment, te apucă greaţa, revolta şi chiar un fel de efect paralizant în faţa unor asemenea declaraţii care să nu credeţi că pornesc din iniţiativa unor inconştienţi sau irresponsabili.

La aceştia totul e calculat, fiecare provocare face parte dintr-un scenariu scris în timp util.

Am comentat evenimentul de la Tg. Mureş cu un ungur din Arad, prieten din copilărie şi, cred eu, unul din cei mulţi care simt o stare de culpabilitate colectivă vis-a-vis de asemenea manifestări iredentiste.

L-am întrebat cam cum ar fi reacţionat locuitorii oraşului Debreţin, de exemplu, la o ceremonie similară.

Răspunsul a venit prompt.

I s-ar fi băgat microfonul în gură iar cineva, într-un gest de compasiune, de data aceasta mediatizat în toată Europa, i-ar fi confecţionat, contra cost, proteza dentară.

GLIGOR SAVA

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU-MUREŞ

ANUNŢĂ

concurs pentru ocuparea următoarelor posturi vacante:

1. **Birou protecţie civilă:**
   a) Tehnician
   - liceu industrial (construcţii sau proiectare - bărbaţi) şi cunoştinţe în domeniul operator calcul, vârsta maximă 35 ani, stagiul militar satisfăcut, domiciliu stabil în Tîrgu-Mureş;
2. **Oficiu relaţii cu publicul şi mass-media (Centru de informare):**
   a) Inspector de specialitate - redactor
   - ziarist(sau studii superioare de altă specialitate+cunoştinţe de tehnoredactare), cunoaşterea cât mai perfectă a limbii literare română şi maghiară, precum şi a unei limbi de circulaţie internaţională, de preferinţă limba germană;
   b) Stenodactilograf
   - liceu de specialitate sau liceu şi curs de calificare + curs operator calcul, având o bună cunoaştere a limbii române şi maghiare, precum şi cunoaşterea unei limbi de circulaţie internaţională;
   Referent - 2 posturi
   - studii medii + curs operator calcul, având o bună cunoaştere a limbii române şi maghiare, precum şi cunoaşterea unei limbi de circulaţie internaţională;

A. **DIRECŢIA DEZVOLTARE URBANĂ:**

3. **Biroul urbanism şi amenajare teritoriu:**
   a) Inspector de specialitate sau conductor arhitect
   - arhitect sau conductor arhitect;
4. **Serviciul autorizări şi disciplină în construcţii:**
   a) Inspector de specialitate sau conductor arhitect
   - arhitect sau conductor arhitect +3 ani vechime;
5. **Biroul investiţii:**
   a) Inspector de specialitate
   - inginer constructor, ing. în instalaţii, economist sau subing (construcţii sau instalaţii + 3 ani vechime);

B. **DIRECŢIA PROGNOZĂ, BUGET-CONTABILITATE:**
   a) Director
   - studii superioare,economist, specializat în finanţe +5 ani vechime în funcţie de conducere;
6. **Biroul contabilitate:**
   a) Şef birou
   - economist sau studii medii de specialitate şi 5 ani vechime în domeniu;
7. **Serviciul venituri, impozite, taxe locale, chirii:**
   a) Şef serviciu
   - economist sau studii medii de specialitate şi 5 ani vechime în domeniu;

ROMANIA
PREFECTURA JUDETULUI MURES
Nr. 1385 din 7 aprilie 1997

CONSILIUL MUNICIPAL
Nr. 4555/7.IV.
97

CATRE

CONSILIUL LOCAL TIRGU MURES
- Domnului primar FODOR IMRE -

Urmare anunţului dv. din ziarele "24 de ore mureşen joi, 3.o4.1997 şi în "Cuvântul liber" din o4.o4.1997 privind condiţiile stabilite de dv. pentru ocuparea unor posturi vacante în cadrul Primăriei, cuprinse în punctele 2 lit. a - c, 15 lit. a şi b, vă facem cunoscut că legislaţia actuală nu prevede aceste condiţii.

De altfel, în cauză prin condiţionarea participării la concurs de cunoaşterea "cât mai perfectă a limbii române şi maghiare" se crează o discriminare pozitivă şi se încalcă prevederile art.13 din Constituţia României potrivit căruia în România limba oficială este limba română.

Mai mult, prevederile Codului Muncii, ale Legii nr.3o/199o şi ale Hotărârii Guvernului nr.281/1993, au în vedere angajarea salariaţilor în administraţia publică locală pe princi de competenţă, nicidecum pe alte principii şi criterii.

Totodată, este de relevat că potrivit art.58 din Legea nr.69/1991 în raporturile dintre cetăţeni şi autorităţile administraţiei publice locale se foloseşte limba română.

Faţă de această situaţie, se impune în cauză rectificarea cuvenită a anunţului pentru intrarea în legalitate şi asigurarea de şanse egale pentru toţi.

In condiţiile refuzului de rectificare, circumscri cadrului legal existent, vom întreprinde demersurile de anulare pe cale judecătorească a concursului ce se va organiza în data de 22.o4.1997.

ROMANIA MURES PREFECTURA JUDETULUI

PREFECT,
Dr. Dorin Florea

CM/SE

Liga PRO EUROPA Liga

4300 Tîrgu-Mureş, ROMÂNIA, P.O. Box 1-154, Tel./fax: +40-(0)65-217584, 214076, e-mail: office@proeuro.netsoft.ro

CONSILIUL DE COORDONARE:

CO-PREŞEDINŢI:
Smaranda ENACHE
CSÍKY Boldizsár

SECRETAR:
Mircea SUHĂREANU

MEMBRI:
Lucia BRIŞCAN
FODOR Imre
Zeno FODOR
Anamaria POP
SÁRKÁNY-KISS Endre
SPIELMANN Mihály

CONSILIUL CONSULTATIV:
DOBRE-KÓTHAY Judit
ÉLTETŐ József
Dumitru ŢUŢUIANU

DIRECTOR EXECUTIV
SZOKOLY Elek

COORDONATORI PROGRAME:
Laura ARDELEAN
Doina BACI
HALLER István
KACSÓ Judit-Andrea
EGYÁCS Györgyvéri

Prefectura Mureş
Domnului Prefect Dorin Florea

Stimate Domnule Prefect,

Referitor la **Comunicatul** apărut la 8 aprilie a.c., semnat de *Biroul de presă a Prefecturii Mureş* dorim să Vă precizăm:

România a semnat următoarele documente internaţionale cu privire la folosirea limbii materne în administraţiile locale:

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare (document al Consiliului Europei), care prevede: *folosirea limbilor regionale sau minoritare în cadrul administraţiei regionale sau locale* (art. 10, pct. 2 al. a), *posibilitatea pentru vorbitorii de limbi regionale sau minoritare de a prezenta cereri orale sau scrise în aceste limbi* (art. 10, pct. 2 al. b), *publicarea de către autorităţile regionale a textelor oficiale şi în limbile regionale sau minoritare* (art. 10, pct. 2 al. c), *publicarea de către autorităţile locale a textelor oficiale şi în limbile regionale sau minoritare* (art. 10, pct. 2 al. d), *dreptul cetăţenilor de a formula cereri în limbile regionale sau minoritare, şi de a primi răspuns pe aceste limbi* (art. 10, pct. 3 al. b);

Recomandarea 1201 (adoptată de Consiliul Europei, recunoscută de România prin **Tratatul de bază româno–maghiar**), care prevede: *minorităţile naţionale au dreptul de a folosi limba maternă în contactele lor cu autorităţile administrative* (art. 7 al. 3);

Convenţia-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale (document al Consiliului Europei, semnată de România la 1 februarie 1995), care prevede: *folosirea limbii minoritare în raporturile dintre aceste persoane şi autorităţile administrative* (art. 10, al. 2).

Conform **Constituţiei României**, art. 20, *dacă există neconcordanţe între legile interne şi tratatele internaţionale la care România este parte, au prioritate cele internaţionale.*

Dealtfel şi legislaţia internă prevede acest drept — Legea 86 din 1945 nu a fost abrogată, şi nici nu va fi pînă la adoptarea unei noi legi ai minorităţilor. Această lege prevede pentru autorităţile comunale şi judeţene: *acceptarea a orice fel de scripte, din parte locuitorilor ce formează cota de 30%, în limba maternă* (art. 10, pct. a), *pronunţarea asupra scriptelor înaintate în aceaşi limbă* (art. 10, pct. b), *ascultarea părţii în limba maternă* (art. 10, pct. c).

Vă rugăm să luaţi măsurile necesare pentru respectarea legilor din România, între care se includ şi tratatele internaţionale semnate de ţara noastră. Vă rugăm totodată să instauraţi respectarea acestor prevederi şi în cadrul Prefecturii, care este autoritatea unui judeţ, unde peste 30% din populaţie vorbeşte ca limbă maternă cea maghiară. Referitor la drepturile lingvistice ale minorităţilor, documentele sus-amintite mai prevăd: inscripţionarea multilingvă (*expunerea denumirilor locale tradiţionale, a denumirilor străzilor şi a altor indicaţii topografice destinate publicului, deopotrivă în limba minoritară* — art. 11, al. 3, **Convenţia-cadru**).

Legile ţării nu pot fi aplicate după bunul plac şi interese politice, aşteptînd „vremuri mai bune" pentru punerea lor în practică. Ca urmare, Vă rugăm să rezolvaţi această problemă în spiritul documentelor internaţionale, pe care România s-a angajat să-i respecte.

Cu stimă deosebită,

Haller István
Biroul pentru Drepturile Omului
referent

9 aprilie 1997
Tîrgu-Mureş

Revine X21

ROMÂNIA
JUDEȚUL MUREȘ
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU-MUREȘ
PRIMAR
Nr. 5349 din 22.IV. /1997

PREFECTURA JUDEȚULUI MUREȘ
Nr. 1608/18.04.1997

Către,
PREFECTURA JUDEȚULUI MUREȘ

În atenția domnului prefect Dr. Dorin Florea

Stimate Domnule Prefect,

răspunzând la scrisoarea dvs. cu nr.1358 din 07 aprilie 1997, prin prezenta vă rog și pe această cale a nu intreprinde demersuri de anulare, pe cale judecătorească, a concursului pentru ocuparea unor posturi, în cadrul Primăriei, având în vedere următoarele :

1. Numai la acele posturi, care au profil de editare ziar și comunicări de hotărâri către presă scrisă și electronică, relații internaționale și relații primare cu publicul, în cadrul centrului de relații cu publicul, în curs de organizare cu sprijinul USAID (United States Agency for International Development) pe lângă alte criterii profesionale am prevăzut și cunoașterea cât mai bună a limbilor române și maghiare. Experiența de până în prezent demonstrează că este necesar ca unii funcționari (cca. 6 din 120), pe lângă celelalte aptitudini profesionale să cunoască cât mai perfect limbile română și maghiară.

2. Apreciez că este normal ca referenții care îndrumă locuitorii în cadrul centrului de informare să cunoască și limba maghiară, astfel prevederea din art.58 aliniatul 2 din Legea Administrației publice locale, tehnic nu este realizabilă, nici măcar la acest nivel primar de îndrumare.

Citez : " Cetățenii aparținând minorităților naționale, în raporturile lor cu autoritățile publice locale și cu aparatul acestora, se pot adresa oral sau în scris și în limba lor maternă."

A angaja translator propriuzis pentru un asemenea serviciu ar fi nelogic și neeconomic.

3. Solicitarea nu are caracter de îngrădire și nici de descriminare pozitivă, deoarece nu se pune problema naționalității candidatului, ci se cer niște cunoștințe profesionale suplimentare, stăpânite de altfel de mulți tîrgu-mureșeni, indiferent de naționalitatea lor.

4. Ca urmare a schimbării scrisorilor de ractificare dintre România și Ungaria, la sfârșitul lunii decembrie 1996, a intrat în vigoare Tratatul de bază dintre cele două țări. Drept urmare, în virtutea art. 11 și 20 din Constituția României, Recomandarea 1201 - document integrat în Tratat - a devenit parte a dreptului român și are precedență în raport cu alte reglementări interne.

Referitor la utilizarea limbii materne în administrația publică locală, Recomandarea 1201 enunță în art.7, aliniatul 3 : " În regiunile în care locuiește un număr substanțial de persoane aparținând unei minorități naționale, acestea au dreptul de a folosi limba maternă în contactele lor cu autoritățile administrative."

5. Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare (art.10).

6. Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale (art.10).

Cu deosebită stimă,

Fodor Imre

ROMÂNIA PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÂRGU-MUREȘ 1 JUDEȚUL MUREȘ

ROMANIA
PREFECTURA JUDETULUI MURES
Nr. 1159 din 2 mai 1997

CONSILIUL MUNICIPAL TIRGU-MURES Nr. 6020/5.V

CATRE

PRIMARIA TIRGU MURES

Referitor la adresa dvs. 5349/1997, vă transmitem următoarele:

1. Posturile din cadrul Oficiului relaţii cu publicul şi mass-media (ziarist şi stenodactilograf şi 2 referenţi, precum şi cele din cadrul Serviciului secretariat - protocol (inspector de specialitate şi stenodactilograf), pentru care în selecţionarea candidaţilor aţi introdus condiţia "cunoaşterii cât mai perfecte a limbilor literare română şi maghiară" nu asigură conform Constituţiei României,art.16, egalitatea în drepturi "cetăţenii sunt egali în faţa legii şi autorităţilor publice fără privilegii şi fără discriminări".

2. In condiţiile în care Primăria este o instituţie publică a administraţiei locale în cadrul căreia operează la angajarea personalului conform H.G. nr.281/1993 şi art.57 (1) din Legea nr.69/1991, trebuie reţinut că numirea, angajarea, promovarea sancţionarea şi eliberarea din funcţie se stabilesc prin "legi şi regulamente" în speţă anexa 12 a Hotărârii Guvernului nr.281/1993, care le enunţă expres.

3. Aprecieri de genul că "este normal ca referenţii să cunoască şi limba maghiară" astfel cum prevede art.58 al.2 din Legea nr.69/1991 este o interpretare ce nu poate fi însuşită , în afara citirii integrale a textelor din lege.

Este clar că prin alin.1 a art.58 din Legea nr.69/91 legiuitorul a instituit o regulă "în raporturile dintre cetăţeni şi autorităţile administraţiei publice locale se foloseşte limba română", iar prin alin.2-4 ale aceluiaşi articol s-a reglementat excepţia, situaţia cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale" şi că problema reglementată prin acest articol este cea a

. // .

folosirii limbii materne şi nu a unei condiţii de angajare. Fiind însuşit ca atare, un astfel de punct de vedere ar avea un regim discriminatoriu pentru cetăţenii ce nu cunosc limba maghiară, în speţa încălcându-se art.13 din Constituţia României, art.1 din Legea nr.3o/199o şi pct.2 din anexa 12 a H.G. nr.281/1993, ajungându-se la lipsa asigurarii de şanse egale pentru toţi.

Posibilitatea de a se adresa oral şi scris în limba maternă, pentru cetăţenii aparţinând minorităţilor, există şi este un lucru recunoscut în condiţiile art.58 al .2-4 şi este materializat în administraţia publică.

Îngrădirea şi discriminarea pozitivă există atâta vreme cât nici o lege nu prevede o astfel de condiţie şi cât de la o excepţie se încearcă a se transforma aceasta în regulă. ajungându-se la crearea de privilegii şi nu la garantarea drepturilor conform Constituţiei României.

4. Invocarea Tratatului româno-maghiar şi a Recomandării nr.12ol art.7 alin.3 în contextul dat în argumentaţia ce pledează pentru menţinerea acestei condiţii de participare,la angajarea unor funcţionari publici ai administraţiei publice locale,de către Primăria Tg.Mureş,se face în lipsa unor stipulaţii exprese în legislaţia română a unei astfel de cerinţe.

Recomandarea 120l art.7 al.3 din Tratatul româno-maghiar nu face decât să reia problema dreptului de a folosi limba maternă în contactele lor cu autorităţile administrative, bineânţeles în condiţiile speciale prevăzute de legile statului român. Nimeni şi nimic nu poate susţine că dreptul de a folosi limba maternă de către cetăţenii aparţinând minorităţilor naţionale poate deveni un criteriu cu caracter de regulă în selectarea funcţionarului public al Statului Român, ci doar că acest drept se exercită,prin posibilitatea de adresare oral şi scris în limba română şi prin folosirea unui interpret în cazul în care funcţionarul sau reprezentantul autorităţii publice nu cunoaşte limba minorităţii respective.

Faţa de cele de mai sus, ne menţinem punctul de vedere cu privire la nelegalitatea concursului organizat pentru ocuparea celor 6 posturi la care aţi introdus acest criteriu.

PREFECT,
Dr.Dorin Florea

ROMANIA MURES 2 PREFECTURA JUDETUL

DIRECTOR GENERAL,
Zamfira Pora

PZ/SE
2 ex.

Nr. 25/335/T.Gy.
Data 15.05.1997

GUVERNUL ROMÂNIEI
DEPARTAMENTUL PENTRU PROTECȚIA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÂRGU MUREȘ
- Domnului primar Fodor Imre -

Referitor la sesizarea dumneavoastră prin care ni se aduce la cunoștință obiecțiunile formulate de prefectul județului Mureș, respectiv de Biroul de Presă al acestuia, în legătură cu condițiile fixate în vederea ocupării unor posturi vacante, pe cale de concurs,în cadrul Primăriei Municipiului Târgu-Mureș, vă comunicăm următoarele :

în conformitate cu atribuțiile Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale,cuprinse în art. 2 din Hotărârea Guvernului nr.17 din 5 februarie 1997, am supus atenției Departamentului pentru Administrație Publică Locală precum și Prefecturii județului Mureș următoarele observații, solicitându-le să binevoiască a întreprinde măsurile necesare în vederea revenirii asupra celor cuprinse în adresa nr. 1385 din 7 aprilie 1997 a Prefectului județului Mureș : în ziarele locale din Târgu Mureș au fost publicate condițiile pentru ocuparea unor posturi vacante de funcționari publici din Primărie, printre aceste condiții figurând și "cunoașterea cât mai perfectă a limbii române și maghiare". Această din urmă condiție a fost considerată ca fiind nelegală. În opinia noastră,concluzia ce rezultă din adresa nr. 1385 din 7 aprilie 1997 și din comunicatul Biroului de Presă al Prefecturii Mureș din data de 8 aprilie,este eronată și complet străină de spiritul și litera legii,precum și de obligațiile asumate de România în convenții și tratate internaționale. Astfel :

1) angajarea ca salariați ai Oficiului ca Relații cu Publicul și Mass - Media, a unor persoane cunoscătoare a limbii maghiare și a unei limbi internaționale, înseamnă introducerea unui criteriu de competență, și în acest sens, nu contravine legislației invocate de Prefectul județului Mureș;

2) invocarea în comunicatul prefecturii Mureș, a art.58 din Legea nr.69, care enunță că, "în raporturile dintre cetățeni și autoritățile publice locale se folosește

limba română" nu are în vedere noile evoluții legislative. Ca urmare a schimbării scrisorilor de ratificare a tratatului dintre România și Ungaria, la sfârșitul lunii decembrie 1996, a intrat în vigoare tratatul de bază dintre cele două țări. Drept urmare, în virtutea art.11 și 20 din Constituția României, Recomandarea 1201 - Document integrat în tratat - a devenit parte a dreptului român și are precedență în raport cu alte reglementări interne. Referitor la utilizarea limbii materne în administrația publică locală, Recomandarea 1201 enunță în art.7 alin.3 : "În regiunile în care locuiește un număr substanțial de persoane aparținând unei minorități naționale, acestea au dreptul de a folosi limba maternă în contactele lor cu autoritățile administrative ...".

Pentru ca să se asigure membrilor minorităților posibilitățile oferite de art.7 alin. 3 din Recomnadarea 1201, este necesară o decizie a Consiliului local, în acest sens.

Văzând cele de mai sus și luând în considerare și politica clar exprimată a Guvernului în programul său, considerăm necesară reevaluarea poziției adoptate de Prefectul județului Mureș, sens în care am solicitat să se întreprindă măsurile necesare și să se informeze Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale asupra măsurilor luate în această cauză.

Primiți înaltele noastre considerațiuni,

Ministru Delegat pe lângă Primul - Ministru
pentru Minoritățile Naționale

Gyorgy Tokay

ROMÂNIA
JUDEȚUL MUREȘ
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU MUREȘ
PRIMAR,,
Nr. 9317 10.VII.1997

2608/14.07.1997

Către,

PREFECTURA JUDEȚULUI MUREȘ

În atenția d-lui prefect
dr. Dorin Florea

Stimate Domnule Prefect,

Primăria Municipiului Tîrgu Mureș, înaintează spre dvs. prezentul Apel, pe care noi ne permitem să-l considerăm un deschizător de drum spre înțelegere și armonie, atât de necesar în conjunctura în care trăim în prezent, atât instituția pe care o conduc cât și instituția dvs.

Doresc să cred și să sper în continuoare într-o colaborare strânsă, bazată pe sprijin și ajutor reciproc în toate problemele atât de dificile legate de urbea noastră.

Prevederile Legii 69/1991 precum și mai ales ale Ordonanței 22/1997, care vin să modifice și să completeze mai sus, amintita lege, îmi conferă dreptul de a emite dispoziții și a înainta spre Consiliu spre aprobare proiecte de Hotărâri, care doresc atât eu cât și întregul aparat executiv pe care îl coordonez, să constituie pași înainte în rezolvarea problemelor majore cu care se confruntă acest municipiu și locuitorii săi.

Menționez faptul că la multe din scrisorile dvs. de atenționare asupra legalității actelor emise de noi, am răspuns imediat, revenind asupra lor și comunicându-vă prompt și dvs acest fapt.

Au existat însă și situații și nu puține în care noi am continuat să ne susținem punctele de vedere și să considerăm că actele emise de noi sunt conform legii și atunci dvs., prin serviciul specializat în domeniul a-ți declanșat acțiuni în Contencios, urmând ca Tribunalul să se pronunțe asupra legalității sau nu a actelor emise de noi și atacate de dumneavoastră.

În unele cazuri sesizate de dvs., deși ne-am menținut punctul de vedere , nu ați declanșat acțiuni în Contencios, ceea ce înseamnă o deschidere spre colaborare și pentru care vă mulțumim.

În acest sens vă putem exemplifica Dispoziția nr. 151 din 23 mai 1997, privind încadrarea persoanelor care au reușit la concursul pentru ocuparea unor posturi vacante în Aparatul Executiv al Primăriei Municipiului Tîrgu Mureș.

Ca și o curiozitate de ultimă oră, sântem nevoiți să vă aducem la cunoștiință un fapt cel puțin curios și anume :

Prin răspunsul la adresa dvs. nr.4824 din 22 aprilie 1997, prin care ne atenționați cu privire la legalitatea Dispoziției nr.87/1997 și ne și sugerați unde trebuie modificată și completată pentru a intra în legalitate, noi ne-am conformat, fapt pe care l-am și comunicat dvs. printr-o adresă, pe care o anexăm în copie xerox, prezentei.

Totuși, spre mirarea noastră, dvs., în temeiul art.12 și 111 din Legea nr.69/1991 ne acționați în contencios, dosar Tribunal Mureș, nr.3269/1997, cu termen de judecată la 5 septembrie 1997 și prin care solicitați anularea dispoziției mai sus amintite.

Mai mult, la sugestia dvs. cu privire la intrarea în legalitate a Hotărârii nr.9/1997, privind unele criterii pentru stabilirea ordinii de prioritate la ocuparea spațiilor cu altă destinație decât cea de locuință beneficiarilor Legii 42/1990, noi ne-am conformat, am modificat Hotărârea prezentând-o în următoarea sedință de Consiliu. Deși v-am comunicat și dvs. Hotărârea modificată, comunicare făcută în termen legal, dvs. ne acționați totuși în contencios, dosar Tribunal Mureș nr.3266/1997.

Alăturat vă anexăm în copie xerox întreaga documentație la care facem referire în prezenta.

În speranța că mesajul nostru va găsi înțelegere la dvs. și va contribui la o promovare pe viitor a unor relații de colaborare mult mai strânse,

Vă mulțumim.

PRIMAR,

Fodor Imre

PRIMAR 2 ROMÂNIA MUNICIPIUL TÎRGU-MUREȘ

ROMÂNIA
JUDEȚUL MUREȘ
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU-MUREȘ
PRIMAR

D2

DISPOZIȚIA
Nr. 202 din 13 iunie /1997

privind schimbarea indicatoarelor de intrare și ieșire din municipiul Tg. Mureș prin modificarea inscripționării denumirii localității în limbile române și maghiare

Primarul municipiului TIrgu-Mureș,
Văzând referatul cu nr. 1843 din 10.06. /1997 al Direcției de administrare a domeniului public și privat și gospodărie comunală, prin Serviciul trefic-rutier, privind schimbarea indicatoarelor de intrare și ieșire din municipiul Tg. Mureș prin modificarea inscripționării denumirii localității în limbile române și maghiare.
Având în vedere prevederile Legii nr.69/1991 modificată,

dispune:

Art.1 Se aprobă schimbarea indicatoarelor de intrare și ieșire din municipiul Tg. Mureș prin modificarea inscripționării denumirii localității în limbile române și maghiare.

Art.2 Cu aducerea la îndeplinire a prezentei dispoziții se încredințează Direcția de administrare a domeniului public și privat și gospodărie comunală.

PRIMAR,
Fodor Imre

Anunț

Primăria municipiului Tîrgu-Mureș anunță că, în baza articolului 58 aliniatul 2 din Legea nr. 69/1991 privind administrația locală, modificată prin Ordonanța Guvernamentală nr. 22 din 26 mai 1997, în municipiul Tîrgu-Mureș s-au afișat inscripții bilingve de denumire a localității. Rugăm toți locuitorii orașului să le considere drept simbol al dezvoltării democrației și ~~al~~ stimei reciproce ale comunităților municipiului.

Primar
Fodor Imre

ROMÂNIA • PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU-MUREȘ • PRIMAR 2

Trimis la următoarele ziare și TV în data de 26 iunie 1997:
1. Oglinda de Mureș
2. Radio Tg. Mureș
3. Radio Uniplus
4. Radio Contact
5. Pro TV
6. TV Mureș
7. Cuvântul Liber
8. Antena 1
9. 24 de mureșene
10. Népújság

R O M A N I A
PREFECTURA JUDETULUI MURES
Nr.2267 din 27 iunie 1997

CONSILIUL MUNICIPAL TIRGU MURES
Nr. 9256/9VII
DIN .....

CATRE

PRIMARIA MUNICIPIULUI TIRGU MURES
- D-lui primar FODOR IMRE -

Urmare a montării efective a tablelor indicatoare cu denumirea municipiului Tg.Mureş în sensul inscripţionării bilingve, precum şi a anunţului dumneavoastră publicat în ziarele "Cuvântul liber", "24 Ore mureşene" şi "Nepujsag" din 27 iunie 1997, deşi operaţiunea efectivă de înlocuire s-a petrecut în urmă cu 2 zile, luând în considerare:

- art.2o lit. g coroborat cu art.28 alin.2 din Legea nr.69/1991;

- art.99 alin.2 din acelaşi act normativ, vă atenţionăm că demersul dvs. este prematur şi ilegal întrucât nu aţi respecta procedurile stabilite prin actele normative mai sus indicate, procedând la implantarea tablelor inscripţionate bilingv, fără a exista în prealabil Hotărârea Consiliului local de modificare a denumirii localităţii.

Deşi textul din art.I, pct.61 din Ordonanţa Guvernului nr.22/1997 pentru modificarea şi completarea Legii nr.69/1991, permite "inscripţionarea denumirii localităţilor şi în limba minorităţii respective", această măsură se poate lua numai în condiţiile adoptării unei hotărâri a Consiliului local, cu cvorumul prevăzut de lege, ţinând seama şi de prevederile art.31 din Legea nr.69/1991.

Faţă de cele de mai sus, vă solicităm, de urgenţă, intrarea în legalitate şi ridicarea tablelor în cauză.

P R E F E C T ,
Dr. Dorin Florea

ROMANIA MUREŞ PREFECTURA JUDEŢULUI

PZ/SE

ROMÂNIA
JUDEŢUL MUREŞ
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU MUREŞ
Nr. 9256 din 9 iulie 1997

PREFECTURA JUDEŢULUI MUREŞ
Nr. 2606/14.07.1997

D2

Către,
PREFECTURA JUDEŢULUI MUREŞ

Referitor la adresa dvs. cu nr. 2267 din 27 iunie 1997, vă comunicăm următoarele :

Dispoziţia nr. 2o2 din 13 iunie 1997, privind schimbarea indicatoarelor de intrare şi ieşire din municipiului Tîrgu Mureş prin modificarea inscripţionării denumirii localităţii în limbile română şi maghiară este o emanaţie imediată a Ordonanţei de urgenţă nr.22 din 29 mai 1997, care la art.58 aliniat 2 spune : " În aceste localităţi, autorităţile administraţiei publice locale vor asigura inscripţionarea denumirii localităţilor, a instituţiilor publice şi a unităţilor proprii ".

La art.5 din Legea 69/1991 modificată şi la art.6 din aceeaşi lege, prin autorităţile administraţiei publice se înţelege : primarul, ca autoritate executivă şi Consiliului local, ca autoritate deliberativă.

De asemenea, potrivit articolului 6 din mai sus amintita lege, primarul funcţionează alături de Consiliul local ca autoritate administrativă, autonomă şi rezolvă treburile publice din comune şi oraşe.

Faţă de cele de mai sus, primarul a decis ca în baza prerogativelor instituite prin Ordonanţa 22/1997 să procedeze la inscripţionarea denumirii localităţii în limbile române şi maghiare.

Nu înţelegem să revenim asupra acestei dispoziţii, considerând că această Ordonanţă atât de mult discutată, de fapt, prea puţin modifică Legea 69/1991, ci mai mult o completează, şi tocmai bazându-ne pe două aliniate noi (2 şi 4), care vin şi completează art. 58 din Legea 69/1991, s-a emis această dispoziţie asupra căreia nu înţelegem să revenim.

PRIMAR,
Fodor Imre

ŞEF SERVICIU CONTENCIOS
cons. jrd. Gican Adina

R O M A N I A

PREFECTURA JUDETULUI MURES

Nr. 2582 din 11 iulie 1997

CATRE

GUVERNUL ROMANIEI

- DEPARTAMENTUL PENTRU ADMINISTRATIE PUBLICA LOCALA -

Domnului Secretar de Stat

GRIGORE LAPUSANU

B u c u r e s t i

Referitor la discuţia telefonică purtată cu domnul Prefect din 10.07.1997, vă solicităm, în vederea aplicării unitare a prevederilor punctului 61 din Ordonanţa Guvernului nr.22/1997 de modificare a art.58, alin.2 din Legea nr.69/1991, punctul de vedere cu privire la modalitatea practică şi sub aspect juridic de aplicare a acestuia.

- Textul prevede că în condiţiile art.23 alin.7 în localităţile în care o minoritate naţională are o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor : "autorităţile administraţiei publice locale, vor asigura inscripţionarea denumirii localităţilor, a instituţiilor publice şi în limba minorităţii respective".

- Se pune problema dacă asigurarea inscripţionării este în sarcina autorităţilor administraţiei publice locale şi aici vorbim de consiliile locale ca autorităţi deliberative şi de primari ca autorităţi executive, prin ce act se pune în executare această prevedere normativă.

- Opinăm că este necesară hotărârea Consiliului local ca autoritate deliberativă, fiind organismul ales reprezentativ pentru populaţia din localităţi, cu un cvorum corespunzător art.28 alin.2 din Legea nr.69/1991 modificată.

- Argumentăm această opinie şi pe faptul că în conformitate cu art.89 din Legea nr.69/1991 lucrările de instalare şi întreţinere a tablelor inscripţionate se vor aproba în condiţiile legii şi se vor aplica de către Regia Judeţeană de Drumuri sau de către Regia Naţională de Drumuri, care le vor instala conform normelor prevăzute în STAS 1848/1/86, Cap. indicatoare rutiere, punctul 1.3.1 şi că această hotărâre este de administrare a domeniului public.

. // .

- Există şi opinia că această prevedere s-ar pune în aplicare de către primari ca autoritate executivă, nefiind necesară hotărârea Consiliului local, motivată de faptul că s-ar putea ajunge la un refuz din partea Consiliului local de a adopta o astfel de hotărâre prin neîndeplinirea cvorumului cerut de lege.

Ţinând seama de faptul că există o prevedere imperativă a legii şi un STAS care stabileşte norme specifice de instalare şi întreţinere a tablelor rutiere, apreciem că opinia exprimată în sensul că s-ar putea pune în aplicare prin Dispoziţia primarului nu este corectă.

Faţă de cele de mai sus, vă solicităm punctul de vedere.

Vă mulţumim,

Anexăm STAS-ul la care am făcut referire.

P R E F E C T,

Dr. Dorin Florea

PZ/SE

3 ex.

GUVERNUL ROMÂNIEI
Departamentul pentru Administraţia Publică Locală
Nr.19a/3438/17.07.1997

2679/17.07.97

PREFECTURA JUDEŢULUI MUREŞ
Domnului prefect dr.DORIN FLOREA

Referitor la scrisoarea dumneavoastră nr.2582/1997 vă comunicăm următoarele:

In conformitate cu prevederile art.58 alin.2 din Legea nr.69/1991 a administraţiei publice locale, modificată şi completată prin Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr.22/1997, în localităţile în care o minoritate naţională are o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor, autorităţile administraţiei publice locale vor asigura inscripţionarea denumirii localităţilor, instituţiilor publice şi a unităţilor publice şi în limba minorităţilor respective.

Realizarea în practică a prevederilor textului menţionat reclamă existenţa imperativă a unor condiţii, astfel:

- existenţa unei minorităţi naţionale cu o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor localităţii, despre care trebuie informat consiliul local de către primar, pe baza datelor existente la Direcţia judeţeană de statistică;

- competenţa autorităţii administraţiei publice locale în domeniul atribuirii şi schimbării de denumiri, precum şi în domeniul administrării bugetului local, care potrivit dispoziţiilor art.20, alin.2, lit.e şi m aparţine consiliului local;

- traducerea denumirii respective de către un traducător atestat;

- inscripţionarea bilingvă să privească strict denumiri de localităţi, instituţii publice şi unităţi înfiinţate de autorităţile administraţiei publice locale şi care se află sub autoritatea acestora - neextinzându-se asupra altor obiective (străzi, etc...);

- respectarea altor condiţii impuse de normele tehnice, în domeniu, în vigoare.

Faţă de cele de mai sus apreciem că numai consiliul local este competent a hotărî asupra inscripţionării bilingve a denumirii localităţilor, instituţiilor publice şi unităţilor proprii, primarul, cu autoritate executivă, fiind obligat să aducă la îndeplinire hotărârile acestuia.

SECRETAR DE STAT,
Şeful Departamentului pentru
Administraţia Publică Locală

Grigore Lăpuşan

R O M A N I A
PREFECTURA JUDETULUI MURES
Nr.2680 din 18 iulie 1997

CONSILIUL MUNICIPAL TÎRGU-MUREŞ
Nr. 9839/18.VII
Ex. .....

CATRE

PRIMARIILE COMUNALE, ORASENESTI
SI MUNICIPALE

- In atenţia domnului primar -

In conformitate cu pct.61 din Ordonanţa Guvernului nr.22/1997 de modificare a art.58 alin.2 din Legea nr.69/1991, în localităţile în care o minoritate naţională are o pondere prevăzută în art.23 (6) din aceeaşi lege, autorităţile administraţiei publice locale vor asigura inscripţionarea denumirii localităţilor, instituţiilor publice şi unităţilor publice şi în limba minorităţii respective numai cu existenţa imperativă a următoarelor condiţii:

1. Să fie îndeplinite condiţiile art.23 (6) din Legea 69/1991 situaţie despre care trebuie să fie informat Consiliul local pe baza datelor existente la Direcţia Judeţeană de Statistică.

2. Competenţa autorităţii administraţiei publice locale în domeniu având în vedere că se presupune şi o administrare a bugetului local, potrivit art.2o, alin.2 lit. "e", "g" şi "m" aparţine consiliului local.

3. Traducerea denumirii respective se va face de către un traducător atestat.

4. Inscripţionarea bilingvă va privi strict denumirile de localităţi, instituţii publice şi unităţi înfiinţate de autorităţile administraţiei publice, neextinzându-se asupra altor obiective (străzi etc.)

5. Se vor respecta normele tehnice conform STAS 1848/1'/86 şi va fi solicitat în prealabil confecţionării avizul Regiei Drumurilor Judeţene sau Regiei Drumurilor Naţionale, după caz, care vor executa instalarea, montarea şi întreţinerea acestor indicatoare rutiere.

In condiţiile în care nu au fost respectate aceste cerinţe se vor lua măsuri de înlăturare a indicatoarelor şi îndeplinire urgentă a acestor condiţii imperative.

ROMANIA JUDEŢUL MUREŞ PREFECTURA

PREFECT,
Ing. Dorin Florea

SECRETAR GENERAL,
Zamfira Pora

PZ/SE

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TÎRGU-MUREŞ
PRIMAR
Nr.9862/19 iulie 1997

Către

Guvernul României
Secretariatul General al Guvernului
În atenţia dlui secretar general Remus Opriş
Bucureşti

Mult stimate Domnule Secretar General,

Prin prezenta vă fac cunoscut că în urma aplicării prevederilor articolului I, punct 61,al Ordonanţei de Urgenţă nr.22 din 26 mai 1977 pentru modificarea şi completarea Legii Administraţiei publice locale nr.69/1991, privind inscripţionarea denumirii localităţilor şi în limba minorităţilor, la Tîrgu-Mureş s-au produs următoarele evenimente:

La data de 18 iulie 1977, vineri, în jurul orei 16, au fost vopsite cele trei perechi de tăblite bilingve existente ale municipiului Tîrgu-Mureş. Vopsirea tăbliţelor s-a făcut în culorile tricolorului românesc, numai pe porţiunea inscripţiei în limba maghiară.

Menţionez faptul că am sesizat Prefectura şi că am solicitat Poliţiei Municipiului Tîrgu-Mureş să efectueze cercetările cuvenite.

Totodată menţionez că Prefectura judeţului Mureş prin adresa nr.2582 din 11 iulie 1977 a solicitat din partea Departamentului pentru Administraţie Publică Locală lămuriri la modalitatea practică de aplicare a prevederilor Ordonanţei. Constat cu surprindere că în răspunsul nr.19/a/3438/ din 17 iulie 1977 semnat de domnul secretar de stat Grigore Lăpuşanu se apreciază că "numai consiliul local este competent a hotărî asupra inscripţionării bilingve a denumirii localităţilor". Această afirmaţie este o adăugire la Ordonanţa de urgenţă în discuţie. Faţă de această apreciere a Domnului Secretar de Stat precizez că potrivit art.44, aliniat 1 din Legea 69/1991, privind Administraţia publică locală, primarul este cel autorizat să asigure respectarea legilor ţării, ale decretelor Preşedintelui României, ale hotărârilor guvernului şi a altor normative.

De asemenea, în articolul 5 din legea sus amintită se precizează că primarii fac parte din autorităţile administraţiei publice locale, cu atribuţie de execuţie, iar potrivit punctului 61 din ordonanţa în discuţie inscripţionarea denumirii localităţilor se asigură de autorităţile administraţei publice locale.

În acest context am aplicat Ordonanţa Guvenului prin dispoziţie de primar. În aceste condiţii nu văd de ce este necesar de a obţine hotărârea consiliului local.

Apreciez că am respectat legea întocmai şi ne-ar fi de mare folos, dacă aţi confirma acest lucru.

Cu deosebită considerație,
Primar
Fodor Imre

PRIMAR 2 MUNICIPIUL TÎRGU-MUREŞ

La dosar

Nr. 15/4539/R.O.
Data 25.07.1997

Guvernul României
Secretariatul General

Piața Victoriei nr. 1
tel. 222.54.08 ; fax 223.2698

2766/25.07.97

Către: PREFECTURA JUDEȚULUI MUREȘ
În atenția: Domnului Prefect Dr. DORIN FLOREA

Referitor la: interpretarea și aplicarea art.58 alin. 2 din Ordonanța de Urgență nr. 22/1997

Potrivit prevederilor art. 58 alin. 2 din Legea nr 69/1991 a administrației publice locale, modificată și completată prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 22/1997, în localitățile în care o minoritate națională are o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor, autoritățile administrației publice locale vor asigura inscripționarea denumirii localităților, instituțiilor publice și a unităților publice și în limba minorităților respective.

Pentru interpretarea și aplicarea unitară a acestei prevederi legale, considerăm că trebuie să se aibă în vedere următoarele:

1. Art. 58 alin. 2 din legea sus-menționată stipulează: *"...autoritățile administrației publice locale vor asigura inscripționarea denumirii localităților, a instituțiilor publice și a unităților proprii, precum și afișarea anunțurilor de interes public și în limba minorităților respective."* În accepțiunea legii - potrivit prevederilor art. 5 alin. 1 al acestui act normativ autoritățile administrației publice locale sunt consiliile locale ca autorități deliberative și primarii ca autorități executive.

Art. 120 alin. 1 din Constituția României stipulează: *"Autoritățile administrației publice, prin care se realizează autonomia locală în comune și orașe, sunt consiliile locale alese și primarii aleși, în condițiile legii."*

Dispoziția imperativă a articolului 58 alin. 2 din Legea 69 - modificată, nu conferă nici o atribuție, în acest sens, consiliului local, iar primarul, ca autoritate executivă a administrației publice locale, are obligația de a aplica prevederile prezentului articol; dealtfel, conform art. 44 pct a. al aceleiași legi, primarul *"asigură respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, ale prevederilor Constituției și ale legilor țării, ale decretului Președintelui României..."*.

2. Primăria, ca autoritate executivă a administrației publice locale, având deci putere executivă, *"acționează și ca reprezentant al statului"* (art. 43 alin. 1 din Legea 69) și are obligația ca, pe baza datelor recensământului populației din 1992 comunicate de Direcția Județeană de Statistică, **să ia act de existența unei minorități naționale cu o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor localității**, și *"să asigure inscripționarea denumirii localităților, a instituțiilor publice și a unităților proprii, precum și afișarea anunțurilor de interes public, și în limba minorităților respective"*.

În concluzie, avizul consiliului local nu este necesar în aplicarea prevederilor art. 58 alin. 2 din legea 69 modificată.

Remus Opriș
Ministru Delegat pe lângă Primul - Ministru
pentru Coordonarea S.G.G. și D.A.P.L.

ROMANIA
PREFECTURA JUDETULUI MURES
Nr. 2822 din 31.07.1997

Către,

Primăria Municipiului Tg. Mureș

Urmare adresei dv. nr.10260/1997, vă comunicăm următoarele

- circulara nr.2680/18.07.1997 și scrisoarea nr.2682/18.07.1997, se consideră revocate prin adresa noastră nr.2766/28.07.1997, la care a fost anexat faxul 15/4539/1997, transmis de Secretariatul General al Guvernului;

- iar dispoziția Primarului Municipiului Tg. Mureș nr. 202/1997 nu a format obiectul unei acțiuni pe calea contenciosului administrativ.

Menționăm că faxul nr.15/4539/1997 trimis de Secretariatul General al Guvernului și Ordonanța nr.22/1997 sunt în perfectă concordanță și prin aceste acte s-au clarificat toate problemele legate de aplicarea acestei ordonanțe.

P R E F E C T,
dr. Dorin Florea

SECRETAR GENERAL,
Pora Zamfira

1874

HE/NPM
2 ex.

POLITIA MUNICIPIULUI TARGU MURES
Nr. 100.695 din 15.10. 1997

Către,

PRIMARIA MUNICIPIULUI TARGU MURES
====================================

Vă informăm că au fost identificate unele din persoanele participante la vopsirea înscripţiei în limba maghiară de pe tablele indicatoare a localităţii, montate la intrarea şi ieşirea din municipiul Tg.Mureş, spre localitatea Corunca şi respectiv Cristeşti, din ziua de 2.1o.1997, luându-se măsuri de sancţionare contravenţională , conform Legii 61/91, art.2 lit."h" , stabilind o amendă de 2oo.ooo lei.

Au fost identificaţi şi sancţionaţi următorii:

1. Pop Adrian Dumitru, din Tg.Mureş, căruia i-a fost încheiat procesul verbal sera B. nr. 21o4952 din 6.1o.1997;

2. Pop Dumitru Petru , din Tg.Mureş, căruia i-a fost încheiat procesul verbal seria B. nr. 21o4951 din 6.1o.1997 pentru faptul că nu s-a prezentat la sediul poliţiei la invitaţia făcută , a fost sancţionat şi conform L.61/91 cu procesul verbal seria B nr.1443254 din 9.1o.1997;

3. Moisoiu Adrian, din Tg.Mureş, căruia i-a fost încheiat procesul verbal sera B. nr. 21o4953 din 6.1o.1997.

Referitor la vopsirea înscriţiei în limba maghiară a tablelor indicatoare de localitate, anterior datei de 2.1o.1997 , precum şi înscripţia cu zvastica apărută în biroul senatorial, vă informăm că lucrările sunt înregistrate la această unitate de poliţie, Biroul Poliţiei Criminale în categoria celor cu autori neidentificaţi şi se desfăşoară activităţi specifice poliţieneşti pentru identificarea autorilor şi luarea măsurilor legale , urmând a vă comunica stadiul activităţilor ce se desfăşoară.

Pentru evitarea unor astfel de fapte, de natura celor de mai sus, în zonele unde sunt amplasate înscripţii bilingve, patruleaz efective de poliţie de ordine publică, însoţite de militari din trupele de jandarmi, la care,solicităm să dispuneţi să fie însoţite şi de gardieni publici din patrulele stabilite de dumneavoastră şi retribuite din bugetul primăriei.-

ADJUNCT AL ŞEFULUI POLITIEI
Col. LUPU VASILE

2 ex.
SZ.B.M.

Tribunalul Judeţean Mureş
Târgu-Mureş
nr. 7629/97

DOMNULUI

PRESEDINTE AL ~~CURTII DE APEL~~ TRIBUNALULUI MURES
Târgu-Mureş

Subscrisa UNIUNEA "VATRA ROMANEASCA", cu sediul în mun. Târgu-Mureş, str. George Enescu nr. 2, jud. Mureş, chemăm în judecată PRIMARIA municipiului TARGU-MURES, str. Primăriei nr. 1 şi personal pe primarul FODOR IMRE, solicitând următoarele:

- admiterea prezentei acţiuni de contencios administrativ, în temeiul Legii 29/1990 şi obligarea pârâţilor de a reveni asupra măsurii administrative abuzive de implantarea inscripţiilor de localitate în altă limbă decât cea oficială;
- obligarea la plata daunelor ce le vom preciza, sub forma despăgubirilor prev. de art.13 L.29/1990.

M O T I V E

In ziua de 24 şi 25 iunie 1997, din ordinul administrativ al primarului Fodor Imre, al municipiului Tg-Mureş, la intrările (respectiv ieşirile) din municipiu, s-au instalat table indicatoare în două limbi, respectiv română şi maghiară, privind denumirea localităţii. Astfel, este trecut numele "Târgu-Mureş", alături de numele "Marosvasarhely", care reprezintă denumirea localităţii din timpul când aparţinea imperiului austro-ungar.

Deoarece, potrivit art. 13 din Constituţia Romaâniei, denumirile geografice, actele oficiale, toate documentele sau firmele de stat sau administraţie, trebuie să folosească LIMBA OFICIALA A STATULUI, care este limba română, acest act administrativ al primarului Fodor Imre ESTE NELEGAL.

Invocarea, în presa locală, de către Primăria Tg-Mureş, a Ordonanţei de urgenţă nr. 22 a Guvernului României, NU ARE NICI O VALOARE JURIDICA ORI FAPTICA, atât timp cât această ordonanţă nu a fost validată de Parlamentul României, cum prevede art. 114 din Constituţia României din 1991.

Mai mult, art. 114 alin. 4 din Constituţie, prevede că pentru emiterea unei ordonanţe de urgenţă, este necesară existenţa unui CAZ EXCEPTIONAL (deci cutremur, război, inundaţie, ori stare excepţională declarată ca atare de preşedinte conform art. 93). In cauză NU EXISTA NICI O STARE EXCEPTIONALA, care să justifice aplicarea art. 114, deci a emiterii unei ordonanţe de urgenţă.

Dar, art. 114 Constituţie, prevede expres că se referă la "DELEGAREA LEGISLATIVA" (deci la ordonanţe - indiferent de natura lor), alin. 1 interzicând emiterea de ordonanţe ce fac obiectul legilor organice. Ori, Legea 69/1991 ESTE LEGE ORGANICA, potrivit art. 72 lit. "o" din Constituţie.

Cerem deci admiterea acţiunii de faţă.

1 iulie 1997

Preşedinte "Vatra Românească"
dr. Zeno Opriş

D-lui

PRESEDINTE AL CURTII DE APEL MURES

Târgu - Mureş